

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

IV.

Излази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

†

СВЕШТЕНИЦИ И НАРОД.

Већ из овога наслова јасно се види, да сам намјерио у овој чланку писати о **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ** његову према народу.

Кад сам године 1860, поводом слављења *Кичићеве* стогодишњице, ја — свештеник православно — написао своју „*Вршидбу*“ за „*Albim*“ католичком братру и народном пјеснику, — написао сам између осталог у поменутој пјесми још и ове стихове :

„Свештеници!... ви сте звани,
 „И нашему народу сте дани
 „Од божије Провидности, — која
 „У десима људским располаже:
 „Да у свему,
 „Предњачите њему;
 „Да му ваша моћна ријеч каже
 „Пут спасења обојих св'јетова,
 „Да с' глупости тргне из окова. —
 „Ви, — ил' нико други на свијету,
 „Можете му извидати ране,
 „Које њега уморити капе,
 „У његову најпрвome цв'јету. —

„Ви реците: „Бог нам у помоћи,
 „Ев' хоћемо!“ — па је све готово;
 „Народу ће синут доба ново;
 „Народу ће дан укрсњи доћи;
 „Народу ће вам благослове низат;
 „Народу ће вас у звијезде дизат. —
 „Иначе: — бојте му се клетве,
 „Која-но би ка' планина сама
 „У вас се стропоштала вама;
 „Јер, кад се ништа кадро није,
 „Глас народни када завапије,
 „Вас сачуват од такове жетве. —“

Па како је „*Вршидба*“ намијењена свој нашој браћи, без освртања ни на разлику вјера ни на разлику племена; дакле свему нашему јужноме народу

„... с Драве до Балкана,
 „Са Дунава до Јадранског жала,
 „Којима је судба намјенила:
 „Живот и смрт, славу и невољу
 „У јединој истој заједници;...

с позивом да заједнички створе своју заједничку просвјету, као што им се узвикује у закључку исте пјесме:

„Ту просвјету ваља створит,
 „Па окове тек оборит;“

— из тога је свакоме очевидно, да је пјесник управо оне горње

стихове, свијем *Свештеницима јужнога Словенства*, како православној тако исто и католичкој. А то није ни могло другој бити; јер, колико једни толико и други *Свештеници* имали су и имају, особито код нашега народа, понајвећу и понајозбиљнију улогу у ширењу и остваривању народне просвјете, која се ни за длаку несмје одијелити од правога хришћанскога духа и учења.

Свештеници су *сб*, — тако их слово божије назива; — па сами Исус вели: „Аще соль обуяетъ, чимъ осолится?..“ из часа се види, да се у тој соли, кад она није покварена, налази сваколика снага просвјетне сласти.

Онијем се *Свештеницима* *Друштва* упозорују — као што је *Ботика* поменуто — сви *без разлике Свештеници* на високи њихов позив, њима намијењен од саме божије Провидности, која располаже људским удесима, да они своје народу у свему предњаче, и да му њихова моћна ријеч, — ријеч основана на живијем и непобитнијем истинама Хришћанства, — показује пут како да се спасе и овога и онога свијета, — земаљскога и небескога; — земаљскога: како да се народ опрости из окова глупости и умне сљепоће, те да допре до своје праве просвјете и људске слободе; — а небескога: како се пак достигне до спасења људских душа. —

Јест, о *Свештеници!*... ми смо позвани и дани нашем народу, не само да се бринемо о

његовом душевном спасењу, него још, поред тога, да се старамо и о најбољему одгоју и препороду народа, којему смо, пастири, очеви и старатељи, чиста *сб*, учитељи, наставници, суђе и вође, стражари, браниоци и све и сва; а народ нас још зове и *Свештеницима* — носиоцима свјетлости: — и право има; јер он претпоставља, да њему од нас долази свјетлост: свјетлост разума и науке и праве мудрости.

Велико је, да паче, и пресвето је наше посланство у распростирању просвјете по народу. Ми смо још и данас далеко бројем претежнији у нашем народу, но што су друга лица, у броју њих, који су божијом Провидношћу позвани, да по народу своју пречишћено и несњетљиво свјетлост просвјетне благодати, и да народ ослободу умном и душевном слашћу, и да га ободре на стази истинских истина, из којих, као из богата врела, избија она струја, која народу дух укријепљује, срце јуначи и снажи, ум одвија к небу и вољу му раствара к свему што је племенито и честито, врло и свето.

Ко је, као *Свештеници* у ближину додиру са народом? Ко боље но *Свештеници* познаје народне ћуди, мање и ране? Ко рађе и свесрдније мимо *Свештенике* — с препоставком да су они онакови, какови морају да су, — да народу свом прискочи у свакој народној невољи, да му помогне и да пронађе љековицијега лијека за народне немоћи и спасоноснијега мелема за ње-

гове р'ане? Ко да јачим и снаж-
нијим збором и свјетом подгрије
у народу најузвишеније и нај-
благородније осјећаје према до-
мовини и њезиној слободи, као
што т^о *Свештеници* могу, кад су
зажарени огњем живога родо-
љубља и потакнути најсветијом
тежњом према срећи и напретку
домовине?...

О *Свештеници*!... О браћо
у љубави и у Христу Исусу!...
тргнуто се, освијестимо се, до-
ђимо к себи: прозорљивијем оком
погледајмо укупни врло скучени
положај нашега народа!... Див-
ни, витешки, храбри и виловити
наш народ грдно нам у овоме часу
страда. Заведен је, растројен је,
окужен је, разбраћен је и измрвљен
је: морално онада и стварно према
да; хтјео би се повести, а посто-
ћи не наводи. **CRNE GORE**
дављен и нападан, а међусобно
је закавжен и закрвљен: себи је
на неизмјерну штету, а туђин-
цима је на грдан саблазан.... Ко
да га из тога стања испотеже?...
Чија ли рука да га изведе на
праву стазу, по којој би могао
допријети до свога спаса, до
своје нове доби и до свога ус-
крса?...

Ма ко што говорио; ма ко
што и како мислио и тврдио: ја
и пак становито држим, да кад
би смо ми *Свештеници* здружено и
одлучно ускликнули:“

„..... Бог нам у помоћи,

„Ев' хоћемо!.....“

да би све готово било; да би
смо једини, силом моћне ријечи
и осјећаја, способни били распр-

штити све данашње димове и
тмуше, које нам народ преужас-
но повијају, и да би смо способ-
ни били народу изнад главе
расчистити хоризонт, дотлен,
натуштени и намрштени, да нам
до народа немогу допријети бла-
годатни зраци благословљенога
божијега сунашца.

Јест о *Свештеници*!... ми т^о
можемо само ако хоћемо; све т^о у
нам и до нас стоји; све је т^о у на-
шој вољи и у нашијем рукама.
— Ријеч се наша чује код на-
рода, и народ је радо слуша и
к срцу прима. Она је огањ, који
зажиже; она је трубља, која
окува; она је мач, који про-
ире најдубље душевне жице.
Остајемо пак при доса-
дним нашем злосрђу и твр-
досрђу и не узвикнемо ли:

„Ев' хоћемо!.....“

CRNOJEVIC
остајемо главнијем кривцима
пред Богом и народом; Бог ће
нас одиста покарати, а народ ће
нас клети: клети ће нас и зем-
љу на којој смо рођени и која
нас држи.

На жалост; ваља нам једноч
исповједити, да смо ми најузроч-
нији томе, што нам се је дан-
данас дотлен народ закрвио и
међусобно браство поплесао, те
залутао у такове кланце јадиков-
це, у којима би најлакше своју
погибију и страховиту своју ла-
зину наћи могао. —

Ми више не смијемо вјеру
истицати и мијешати у народно
политичке наше послове и одно-
шаје. — Пуштам ти, брате *Све-
штениче*, да се држиш тврдо

вјере твојих праотаца и отаца; вјере — коју си с мајчинијем млијеком посисао: и не могу те ради тога ни карати ни мрзити; али и ти, брате, пушти мене да своју вјеру тврдо вјерујем и држим, коју су и моји очеви и праочеви исповједили и држали, и коју сам и ја посао с млијеком своје мајке: па и ти мене ради тога не криви и не мрзи. — Као што ти држиш да те твоја вјера спасава: држим и ја исто да ме спасава моја; и као што се теби чини да је твоја најбоља: чини се и мени да је најбоља моја. Ти тако вјерујеш: вјерујем и ја тако. — И као што сам ја освједочен, да би ми узалудан био сваки напор да тебе увјерим да је твоја вјера боља но твоја: тако исто можеш освједочен бити да је моја боља но твоја. — Међутијем морамо признати, да и моја и твоја потичу из једнога и истога источника, и да оба признајемо оснивачем Хришћанства једнога и истога Исуса. Исте су нам божанствене тајне и исти нам је истовјестни хришћански морал; а што се разликујемо у више и више догматичкијех питања: о том нам и не треба збора; пошто ни ја ни ти, као и никакав други појединац неможемо о таквом предмету ништа одлучна учинити ни ријешити. — Издавна су, — из дубоке су доби, потекли вјерски и црквени замршаји у хришћанској цркви, више вољом људи но вољом божјом. О тијем замршајима во-

ђени су толики спорови и распре, не само од појединаца, него и од читавијех сабора: не од незналица, но од стране најученијих богослова; па, не само што такви замршаји осташе још не ријешенима, него су још и замршенијем постали. — *Распре, спорови и раздори вјерски, не само што нијесу достјели до никаква успјешна ријешења: него, по несрећи, изазвали су грдан индиферентизам према вјери уопће, и много су и много срца од вјере отуђили, и били поводом новијем цијепљењама, па чак и саммијем атеистичкијем заблудама.*

Да, браћо *Свештеници*, без њих би нам било нијекати, да распре и вражде вјерске нијесу чезнутијем уплодиле плодом. Људски егоизам и жеђ за превладоу не може ни имати бољег циља. Што нам повјест толикијем очевиднијем чињеницама каже и потврђује: то се никаквом негацијом не да опозвати ни опоречи.

Брате, и ја у начелу вјерујем, као што и ти вјерујеш, да ће доћи вријеме, у којему ће бити „један иштир и једно стадо“. То се свакако обистинити мора, јер је сами Исус тако казао; али је то за нас још велика енигма, кад ли ће се и у каквом ли ће се облику та Исусова ријеч остварити.

Није ли дакле боље оставити компетентнијем факторима велика црквена питања, као што су двије велике цркве, — источна и западна, — да их оне бистре и да о њима бригу воде,

и то: сходно духу и захтјевима нашега просвјетнога вијека, мирнијем путем, тихом и благом бесједом, у духу најискреније хришћанске љубави и у сваком људском и љуцком начину; па да они (споменути фактори) с временом — ама много другијем временом — до пожељенога ријешења дођу?... Ал' вјерујемо међутим, да је измирње црква, више чин божије Провидности, нег људско дјело; пак зато уступимо вишњему Промислу нека он изведе на прави пут оне, који се на том путу неби налазили: а ми, предрага браћо!... дај, да узајамно наше вјере поштујемо; дај, да се оканимо сваког дојакошњег помеђусобног спора ради нашијех разлика, па да пружимо једни другијем брацке руке, и да једнодушно уложимо све снаге и напоре нашега ума и срца около промицања просвјете и битнога напретка нашега укупнога народа! —

Имамо дивнијех примјера у нашијем славнијем прегатоцима, као што бијаху, *Данило* влидика и *Господар* Црне Горе, *Петар Бериславић* бискуп и бан хрвацки, поп *Сурић*, прота *Ненадовић* и други, који су и саме сабље за свој народ пасали, и против народнијех душмана јуначки војевали и крв пролијевали; па угледајмо се на такове наше звијезде, на такове ли наше дичне *Свештенике* и соколове. Има и код нас срца и мишица; а има ума и знања: само још да има добре воље и јуначкога

прегнућа, могли би смо чуда и чудества у заједници чињети. — Народ на нас гледа; чује и слуша народ наше ријечи; миче се за нашијем стопама, као стада за пастирима.... Дё, покликнимо — појединцима и свијем нашијем суплеменицима: „Ви „сте сви крвна браћа; сви сте „из једнога корјена никли; сви „сте једну мајку сисали; сви „сте се у једну домовину спу- „штили и у њу сувремено засје- „ли; борили сте се сви и крви- „ли за њу, и с неисказатијем „жртвама и самопрегорјевањама „одбијали сте од ње неизбројне „душмане и најусовније напа- „дце; једнак вас је удес у њој „брати, и једнако сте за њу „уми од сабљом и на кољу и „о грању и на ченгелима; поје- „днати вас сутук и данас гони; „ваши су интереси тац и јед- „наци, жеље су вам исте и „исти циљеви; Бог је и ваш, „као и свакога другога народа: „помозите се, — помоће вам и „он; трсите се сваке међусобне „свађе, сваке размирице и распре: „оне вас само у све то већу не- „вољу уваљују, оне ће вас нај- „зад и ископати; не питајте „како се и којим се ко крстом „крсти, него паните брат брату „раширенијем рукама около врата, „па се загрлите и ватрено изљу- „бите, ухватите тврду међу „вами вјеру, и чврсто се за је- „дан штап прихватите; једна „вам мисао буди просвјета, спас „и слобода народња!...“

Кад оваки и овијем слични гласови с нашијех усна међу

народ полете: ми ћемо, о *Свештеници*, само тада испунити наш прави позив у односима најсвештијих нашијех дужности према своје народу. И само тада и тако, ми ћемо нашем народу моћи:

„ извидати ране,
„ Које њега уморити кане,
„ У његову најпрвome цвјету;...“

у цвјету његова првога развитка; цвјету, — којему ваља, да поклањамо нашу свуколику његу, да га нашом свеопћом љубављу залијевамо, и да га најсилнијим свеопћим осјећајима њивимо и подижемо до бујнога његова разцвата и узора, и до оне славе, која га не може суминути, ако га наше душе и срца пренемило не занемару и не издаду.

Тада, и само тада, кад не пуштимо да нам народ падне и погине:

„ Народ ће нам благослове низат,
„ Народ ће нас у звијезде дизат.“ —

Задатак је наш и позив, да твором и збором будимо, подижемо и утврђујемо хришћанска начела у народу и да народу улијевамо у њедра чисто хришћанско благонаравље, без чега; никад ни до вијека, неће нам народ до праве своје слободе успети се; јер колико се год више ма који народ од хришћанства одмиче и морал хришћански оставља: толико се више примиче он к своје расапу и уништењу. Тако исто наш је задатак и позив, да твором и збором још и домољубна начела у груди свога народа укорјењу-

јемо; — начела, која су по-њ најспасоноснија, и помоћу којијех народ нам се народом у правоме смислу створити може: па зато ваља да од народа све уклањамо што нам народ завести и уназадити може; а особито, да уклањамо од њега: зао изглед у нами, и по сто и сто пута проклету вјерску несношљивост, казујући му да је она црња и поганија од свакога демона, и отровнија од најљуће присојкиње змије.

О! браћо *Свештеници*, одазивајмо се тако твором и збором нашем пресветом апостолату и нашој превисокој и тако безвјалној задаћи: одазивајмо се тако најсвјеснијом љубављу; јер каже — не скоснемо ли се и не испунимо ли те велике своје дужности према Богу и своје народу; буди се одиста неизбјегиве народне клетве:

„ Која-но би ка' планина сама
„ На душу се стропштала нама;
„ Јер под небом ништа кадро није,
„ Глас народни када завације,
„ Нас сачуват од такове жетве! — “

Ј. СУНДЕЧИЋ.

СЕДАМ ТАЈНА НОВОГА ЗАВЈЕТА.

С рускога превео М. М.

V. О тајни Свештенства.

Учење откровено.

Да је Јерархија, састојећа се из Епископа, Презвитера и Дјакона, у Цркви била установљена преко апостола од самога Исуса Христа, то нам је већ

познато. Но сада се пита: је ли са овиме заједно био установљен и сами чин постављања у Јерархичне степене, или какви свештенодјествени акт преко кога би се избранима људима, под видимијем знаком предавала невидима благодат Божија, која би их снабдјела нужнима силама, ради благодатнога примјењења овој власти; или другима ријечима казати: је ли била установљена тајна Свештенства?

Прави и отворени одговор на ово даје нам, само откровење, у својима нижеизложенима, ако и краткима, али посве јаснима казивањима.

Тако по нацрту књиге дјела апостолских, апостола који су савршено у свему поступали по упуству Христову и надахнућу Св. Духа, су начином поступали, кад су нашли за потребно поставити у цркви Дјакоње, који су испрва имали служити обичнима трпевама Господњима. Они су најпређе предложили скупу својих ученика, да из своје средине изаберу седам познатих, Св. Духа испуњених и мудрих људи; а кад су такви били избрани и пред њима доведени, тада су они, помоливши се метнувши на њих руке (Дьян. 6, 2—6). Овдје није тешко увиђети, како се с пуном јасноћом и одјелитошћу међу собом разграничавају, као два савршено различита чина, а то: избор извјесних лица за Дјакоње, и њихово молитвено рукоположење. Избор, као један само подготовљени и предозначени

чин, а рукоположење с молитвом као чин свршени. Избор, као дјело посрествено од стране свијех вјерујућих; а рукоположење, као дјејство посрествено и извршително од једних само Апостола. — Избор, као дјело чисто општежително; а рукоположење као дјејство особено, молитвено и Богослужбено. — Избор једном ријечју, као дјело чисто људско; а рукоположење пак као дјејство, које се извршава по пуномоћју Апостола, или друкчије рећи дјејство Божанствено.

По овоме је појатно, да се непосредним сљедством или плодом овога дјејства, избранима Дјакоње људима има припошати од самога Бога преподати им на ову службу пуномоћје; особита благодатна даровања, као што је то извјесно, и као што се то и на самоме дјелу освједочило на лицу Светога Архидјакона и првомученика Стефана, о коме писац дјела апостолских примјећава, да је он био испуњен вјере и силе; да је чинио велика чудеса и знамења у народу, као и то, да нико од противника није могао противустати мудрости и духу, којим је он говорио (Дьян. 6, 8—10.)

Иза овога у књизи дјела апостолских наодимо казивање на рукоположење, и то, као на такво молитвено или Богослужбено дјејство, кроз које су се постављали и Презвитери ради првенствујуће цркве. Тако св. писац дјела апостолских припо-

вједајући о томе, како су апостоли, Павле и Варнава, проходећи ради проповједи Малоазијске градове — Листру, Иконију и Антиохију умножили број својих ученика, к чему придодаје и следеће: „рукоположше же имъ Пресвитеры на вся цркви, и помолившеся съ постомъ, предаша ихъ Господеву“ (Дьян. 14, 23).

Овдје с једне стране рукоположење представља се, обичнијем и обће извјеснијем дјелом, које су употребљавали апостоли, кад би се нужда појавила постављати Презвитере ради једне или друге цркве. А с друге стране представља се, као свештено дјело, које има врло особиту важност, пошто се оно саједињавало с постом, молитвом, и кроз то извјеснима особама предавала су се особита прѣва пастирскога служења при једној или другој цркви. Да се овде управо говори о Божественоме карактеру, таквога постављања презвитера, и кроз то дароватог им особитога прѣва пастирства, то и сам апостол Павле, с пуном јасноћом засвједочава, кад се у својој опроштајној бесједи, при растанку са презвитерима Ефеске цркве о овоме тако изразио: „внимайте себъ и всему стаду, въ немже васъ (не человекъ) но Духъ святии постави пасти церков Господа Бога“ (Дьян. 20, 28).

Најпосље у посланици ка Тимотеју, ми имамо право и јасно казивање и на рукоположење, као на такво свештено-

дјејство, којим су били постављати Епископи, и којим им је преподаван био особити дар Божи. Тако у првој својој посланици ка Тимотеју Епископу Ефеске цркве, апостол Павле пише: „не неради о своем даровании живущемъ въ тебъ, еже дано тебъ бысть пророчествомъ (по пророчеству) съ возложеніемъ рукъ священничества (I. Тим. 4, 14). У другој пак посланици, о томе истоме говори следеће: „воспоминаю тебъ, възгръвати даръ Божіи, живущій въ тебъ возложеніемъ руку моею (II. Тим. 1, 6). Из сравањења једнога мјеста са другијем види се, да је код Тимотејем било свршено рукоположење свештенства од Апостола Павла, или од сабора најстарих свештенослужитеља под предстојатељством истог Ап. Павла; а такође, да је уједино са овијем рукоположењем, и кроз њега преподато било Тимотеју особито даровање — имено — дар Божи, који поставши његовијем достојанством, имао је на сватда остати с њим, само се од њега захтјевало једно, а то, да тај дар не би нерадњом запустио, него да би га загријавао, о чему га је Ап. Павле и поучавао. А да је Ап. Павле напомињући Тимотију о његовоме Божественоме — благодатноме рукоположењу под потоњима ријечима разумјевао не друго што, него Епископско рукоположење, то се подпуно потврђава тијем, што је он са овијем у једно Тимотеју давао упуства, као особи, која је била

независна у јерархичноме управљању Ефеске Цркве (I. Тим. 3, 15), а такође, као особи, која је била обучена влашћу, да може рукополагати друге (I. Тим. 5, 22) и која ће имати надзор над презвитерима, који се у њеној подчињености налазе (I. Тим. 5, 17, и 19).

Из показатога види се, да апсолутно никаквој сумњи неподлежи, како то, да су апостоли по заповиједи Христовој установили три Јерархична степена — Епископски, Презвитерски и Дјаконски, тако и то, да је ради установљења избранијех лица на ове степене, установљено било и рукоположење, као такво дјело, које није простијем и обичнијем, него врло особенијем, молитвенијем или Богоуслужбенијем дјелством, које није једнога него од самога Бога означенима лицама саобћавало разна Јерархична пуномоћија, и које није било тек једнијем само знаком саизвољења Божијега к њима; него им је оно (рукоположење) преподавало праву благодат Божију, која им је нуждна ради благопосијешнога њиховога служења. Само по себи поњатно је, да су и пријемници апостолски — Епископи у нужднима случајевима дужни били у тачности набљудавати ту апостолску практику, и са овиме заједно саједињавати тај узвишени смицао и значење, какво су усвојавали, и сами апостоли. Тако је и било, као што ћемо овај час увиђети и на самоме дјелу.

Учење црквено-отечинско, или учење апостолскијех мужева до првога Василијонскога Сабора.

Код апостолских мужева, који су поводом разнијех изузетнијех околности, сасвијем у кратко писали своје посланице, ми не наодимо подробнијех и тачнијех описивања, на установљени у цркви апостолима чин постављања на Јерархичне степене кроз свештенодјеиство рукоположења. Но ништа мање ми опет код њих сусријетамо довољно јаснијех казивања на јерархично постављање уобће, и то, као на дјело не људско него Божанствено, преко кога су рукоположени добивали прѡва и пуномоћија, и то не прѡва и пуномоћија човјечијега него Божанственога карактера.

Тако су Климент Римски, у својој посланици ка КоринѠјанима напомиње о томе, како су апостоли били послати од Христа, исто тако, као што је и Христос био послат од Бога, па како то посланство није потијецало од њихове воље, него по вољи Божијој, то по томе они проповједајући свуда Евангелије — вели — да су постављали; Епископе, Презвитере и Дјаконе, ради онијех, који су ту науку Евангелску примали. Ка овоме Климент придодаје и сљедеће: „Зашто је чудновато, што су апостоли, којијема је преко Христа од Бога повјерено било ово дјело постављали вишеозначена лица... Они су поставивши вишеозначене служитеље узакон-

нили, да би после њих, и други избрани мужеви, као њихови посљедоватељи, ту службу и дужност примили на себе. После овога обраћајући се Он ка онијема Коринтјанима, који су устали били противу јерархије, ево како закључава свој говор: „И тако држимо, да није праведно лишавати службе оне, који су постављени од самијех апостола, или после њих од њиховијех наслѣдника, у сагласности све цркве.“ Из цитиранога мјеста види се, да и ако је постављање на јерархичне степене бивало по сагласију све цркве, или појединога обћества, но опет оно је по својему карактеру и значењу било свршавато посве одјелити од цркве. Та сагласија или консензус, по томе што се оно свршавало само од доста уваженијех мужева, који су по својима пуномоћијама били подобни апостолима. По овоме сљедствено, ово се свршавало не на другоме, којему нибуд основу, него само на темељу онога пуномоћија, које је по својему значењу равно онама пуномоћијама, која су имали сами Апостоли и која су преко Христа дана била од самога Бога.

Сличну мисао Климент изражава и на ономе мјесту, ђе обраћајући пажњу Коринтјана, на постојавша у старозавјетној јерархији три степена, па да подобно томе, слични степени подобно постоје и у новозавјетној јерархији, у потврду чега наводи сљедече: „Првосвештенику

дано је (разумјети ваља не по вољи људској него по вољи Божијој) своје служење; Свештеницима своје назначено дјело; а на Левите такођер наложене су своје дужности.“ А да је Климент на постављање у јерархичне степене сматрао, као на такво свештенодјејство, кроз које се је постављенима лицима преподавала особита благодат Божија, то се види из сљедећега закључитељнога његовога настављења намијењенога Коринтјанима, ради њиховога обраћења ка својима пастирима: „И тако — вели — сајединимо се ка онима, којима је дана од Бога благодат.“

Тако казивање на високој јерархичнога постављања саводи и св. Игњатије Богоносца, који са особитом јасноћом и одјелитошћу напомиње о свима трима јерархичним степенима, као и о њиховоме значењу. Тако у своме поздраву Филадельфијцима напомињући о томе, како је вјерујућима необходимо нуждно бити у обћењу са Епископима и његовима Презвитерима и дјаконима — он вели, — да су они, „били одређени по мисли Исуса Христа, и да их је Он по Својој вољи непоколебимо утврдио Духом Својим Светим.“ Овде очевидно престављају се двије црте, које се управо односе к постављању јерархичних лица на степене Епископа, презвитера и дјакона. И кад при овоме обратимо пажњу на оно, што је казао Климент Римски о постављању достоуважајемих мужева на јерархичне

степене по сагласију све цркве, то може се мислити, да је Св. Игњатије овде првом цртом хтио означити, сагласије цијелога об-ћества вјерујућих на избор из-вјесних јерархичних лица чиме се предпоставља као рек би, да се тијем слушао сами глас Божији; а потоњом цртом Игњатије био је намјеран опредјелити, и карактеризовати само јерархиче-ско постављење. Упоредњавајући међу собом први и други акт онако, како их представља сам Игњатије, то не можемо, а да не увидимо, да првome из њих он приписује само предуказатељно значење; а значење пак свршитељно, или то, што је било особито важно и битно у постављању, усвојавао је посљедњем акту, опредјељавајући та, как што смо ми већ овак и ви-ђели, а то, да Исусе Христос по собственој Својој вољи јерархич-на лица непоколебимо утврђава Духом Својим Светим. По томе јерархична лица, по јасnome учењу Св. Игњатија, нијесу обична, каква бивају у друштвима људ-скимa, то јест, лица само за испуњавање дужности; него ли-ца, која су постављена од само-га Бога, и која су снабђевена особитијема Божественијема пу-номоћијама и благодатнијема да-ровима; лица која су предна-значена не ради тога једнога, да само добију освећење, него да и друге освећарају, служећи у овome смислу као посредници и органи освећавајуће благодати. Тако он захтјевајући од вјеру-јућих повиновање Епископу и

Презвитерима објасњава, да је то потребно ради тога, да би они „у свему били освећени,“ или као што на другоме мјесту о овome говори: „без Дјаконâ, Презвитерâ и Епископа нема црк-ве, по томе ништа се нема ра-дити без Епископа и Презвитера, јер кад би ко што нибуд радио без знања Епископа, служио би ђаволу, а напротив ко поштује Епископа, тај поштује и Бога“.

Ка овome што је казато, мо-же се додати, да је Св. Игња-тије подпуно усвојавајући јерар-хичномe постављању и Божест-вену силу и благодатно дјеиство, у овome случају, као што се мо-же мислити допуштава и извјес-ну врсту степенску различност, која се зависила од разлике јер-архичних степена, на које су одувијек била постављана лица. Ово подпуно стављамо на томе основу, што он са овијем јасно и раздјелито разграничава пра-ва и обвезе Епископâ, Презви-терâ и Дјаконâ учећи, да Епи-скоп у цркви собом представља самога исуса Христа; Презвите-ри Његове Апостоле, а Дјакони само служитеље Христове. И по томе, да је Епископ подпу-ни и самостални распоредитељ свега што се цркви односи; Презвитери пак да немају пра-ва ништа радити у цркви без воље и допуштења Епископа, па чак ни кршћавати, ни свр-шавати тако зване љубавне ве-чере, по томе, што су обвезани у свему слушати и повиновати се Њему, а то исто и још веће разумјети ваља и за Дјаконе.

И у Св. Поликарпа Смирнскога находи се казивање о јерархичноме постављању, као таквоме дјелу, кроз које се постављенима лицама давало такво право и положај у цркви, каквога права и положаја у Њој нијесу могли имати свјетовњаци. Тако Св. Поликарп у својој посланици ка Филипијцима напомињући о једноме недостојноме презвитеру (Валенту), тако о њему даје пријекорну замјетку: „Он је — вели — заборавио на чин, који му је дат.“ И ако сам Поликарп и не објасњава, ко му је, и како му је дао тај чин; али ништа мање он тијем даје прави основ к мишљењу, ради закључења о томе, а то, да је тај чин у цркви стојао високо, и да је био обавезан. А заборавношћу, која је била обзирно на свој свјетовни чин, Валенту био подлегао, Поликарп је себе сматрао бити у подпуноме праву укорити заборављеника, из чега се види, да је Валенту тај чин дат био кроз неко особено црквено свештенодјејство. Такво закључење још је умјесније и по томе, што на другоме мјесту Поликарп од свију вјерујућих захтјева: „да се покоравају Епископима и Презвитерима, као служитељима Христовима — Божијима; чиме јасно показује, да на свештенике не сматра, као на обичне свјетовне људе, него као на лица обучена ауторитетом Божествене власти, коју они добивају, не од људих, него од самога Бога. То се исто може казати и односно чина дјаконскога, почем Поликарп обучава

вјерујуће, да се покоравају Дјаконима, као служитељима Божијима.

(Наставиће се.)

СВЕТОГА ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ

ШЕСТ КЊИГА

О СВЕШТЕНСТВУ.

Преводи са грчког **Ј. Вучковић.** *)

(Свршетак).

Глава 5.

Шта пак да ти речем о чангрисању са стране домаћинјех? Јер ово није ни мало незнатније од спољашњих напада, а онда задаје учитељу још и више муке: Једни само из љубави и милости, без даљег разлога и сврхе, хоће да се баве и онијем што други би им користило кад би проучили, нити га могу проучити. Други опет захтијевају од њега, да им разјасни судове божје и нагоне да се премјерава та велика бездана, јер вели: судови твоји бездана су велика⁶³).

И наћи ћеш их мало који се брину за вјеру и живот, величину пак, гдје преврће и тражи оно што наћи не може, а да нађе Бога би ражљутило. Јер кад се ми упињемо да проучимо оно што он није хтио да знамо,

*) Овим се свршује прекрасни и прекорисни овај пријевод велевриједнога и велечаснога г. Вучковића; па се уредништво „Просвјете“ поуздано нада, да се неће вјешто и благословљено перо г. Вучковића нас ни у будуће оглушити, но да ће нам и на даље слати подобнијех бисерних кита, којима се „Просвјета“ достојно подичити и покочити може.

нећемо сазнати (та како би, кад Бог неће?) а од испитивања биће нам само опасности. Па ипак, премда је то тако ако би ко силом своје власти хтио запушити уста онима који теже да пронађу оно што је недокучиво, дошао би на глас да је горд и незналица. С тога и овдје мора предстојник уложити много мудрости, да не само задржи од залудног запиткивања, него да избјегне споменуте пријекоре. А за све то није дана никаква друга, већ једино помоћ говора. И нема ли ко те моћи, душе њему потчињених људи, мислим слабијих и љубопитљивијих, не ће бити ни мало мирније од лађа бури изложених. За то свештеник мора све учинити да ону силу задобио.

Глава 6

А зашто се није (рече *Василије*) Павле трудио да задобије ту врлину? Па се ни не стиди свога сиромаштва у говору, већ отворено признаје да је невјешт, и то пише Коринћанима, који су били с говорништва славни и до тога много држали⁶⁴).

Баш то, рекох, то и јесте што многе обично упропашћује и хладнијима чини за истинито учење. Јер не будући у стању испитати дубљину ума апостолског, нити разумјети смисао тих ријечи, остају цијело вријеме дријемајући и зијевајући те преузносе ту неуконост, но не ону што је Павле себи приписивао, већ ону, од које је он толико

далеко био колико ни један од људи под небесима.

Но овај говор нек остане за друго вријеме, а сада ћу ти ово рећи. Метнимо да је Павле био незналица до оне мјере, колико они хоће, но пита се то тиче људи данашњих? Та он имађаше силу већу од говора, која је била кадра учинити више и веће, јер само кад се показао, и ћутећи, бијаше он страشان демонима. А данашњи људи, да се сви скупе, не би могли ни безбројним молитвама и сузама оно, што су тада чинили убрушчићи Павлови⁶⁵). Павле је молитвом својом васкршавао мртве и чинио друга таква чудеса, да га сви звали, (т. ј. незнабошци) дјелом за бога⁶⁶), и прије но што је ријешен овога живота, био је удостојен да буде однесен до трећега неба и да чује ријечи које му је дозвољено људској природи слушати⁶⁷). А данашњи људи, — но ја нећу да речем ништа непријатна ни ружна, јер и ово не говорим да их нападам, већ што се дивим, како не стреше стављајући себе сипрам таковога човјека. Јер да и оставимо чудеса да пријеђемо на живот тога блаженога и да расмотримо анђеоско његово живљење и ту би још боље, него ли у чудесима, видио гдје побјеђује борац Христов. Ко да опише ону ревност ону благост, оне непрестане опасности, оне

65) Дјела апост. XIX. 12.

66) Дјела апост. XIV. 11.

67) П. Коринћ. XII. 2. 4.

64) П. Коринћ. XI. 6.

учестане бриге, она непрекидна неспокојства због црква, оно саучешће спрема цемоћних, оне многе биједи, она необична гонења, она умирања сваког дана? Које мјесто у васељени, која земља, које море, не познаде борбу тога праведника? Њега је упознала и пустиња, примајући га кад је био у опасности. Он је прошао све начине засједџа, и добио је побједу сваке врсте, нити је икад престајао бити се, нити побјеђивати. Но ја не знам како дођох до тога да ружим тога човјека, јер његова велика дјела превазилазе сваки говор, мој пако толико, колико и мене они који су вјешти у говору. И при свем томе (јер блажени ме неће судити по намјери) ја нећу др предсказанем, док не речем оно што је од реченога толико боље, колико и од свију људи. Шта је дакле то? Послије толиких великих дјела, послије тих небројених побједа желио је он да оде у ад и вјечној казни да буде предан, да би се само Јудеји, који су га често и камењем били и колико је до њих било и убијали, спасли и Христу приступили⁶⁸). Ко је тако љубио Христа? т. ј. ако се ово треба звати љубављу, а не нечим што је више од љубави. Хоћемо ли се сад сравњивати с њиме, послије толике благодати коју је одозго добио? Послије таквих врлина, које је сам од себе показао? Шта би од тога било још дрзовитије?

А да ни он није био таква незналица, као што они мисле, покушаћу и то доказати. Они називају незналицом не само онога који није увјецбан у блијеску вањскога говорништва, него и онога који не умије обранити истину догмата. И добро суде. Али Павле не вели да је у обојем невјешт, већ само у једном, и потврђујући то чини тачну разлику, рекавши да је у ријечи невјешт, али не у разуму⁶⁹). Кад бих ја изискивао мекоћу Исократову и величанственост Димостенову и достојанственост Тукидидову и узвишеност Платонову, тад би се наравно могло издјелити на сриједу ово свједоштво Павлово. Али ја прелазим преко тога свега и преко непотребног накита онијех вани и не бринем се ни за израз ни за изговор; нека буде неко и сиромашан у говору и у склопу ријечи прост и једноставан, само нека нико не буде незналица по разуму и правилном познавању догмата и нека, покривајући своју љеност, не одузима од онога блаженога највеће његово добро и главну његову похвалу.

Глава 7.

Чиме је он, реци ми, и обузео Јудеје који су били у Дамаску, док још није творио чудеса? Чиме је надјачао Јелинисте? Зашто је био послан у Тарс? Зар не тијем и за то што је побјеђивао силом ријечи и дотле их доводио, да су поми-

68) Римљ. IX. 3.

69) II, Коринћ. XI. 6.

шљали и на убијство, немогући подносити свој пораз⁷⁰⁾? Јер дотле још није био почео чудеса чинити. И не ће ваљда ко рећи, да му се народ због чудеса дивео и да су противници његови поражавани славом тог човјека, јер дотле је владао само говором. А чиме се борио и расправљао са онима у Антијохији који су хтјели по Јудејску да живе⁷¹⁾? А онај Ареопagit, из онога најпобожнијега града⁷²⁾, није ли заједно са женом својом пристао узав, само ради проповиједи⁷³⁾? И онај Евтих зашто је пао с прозора⁷⁴⁾? Није ли за то, што је до дубоке ноћи слушао ријечи његова учења? А у Солуну и у Коринту, и Ефсу и у самој Риму? Нијесу ли неки од ових узастопце цијели дан и ноћ тумачењу св. писма? И шта још да говорим о распрама са епикурејцима и стојицима⁷⁵⁾? Јер ако бих хтио све набројити, развукао би ми се говор на дуго.

Кад се он дакле говором много служио, и прије чудеса и с њима заједно, како смију тад звати незналицом онога који је својим разговорима и говорима свакога врло задивљавао? За што у га Ликаонци држали за

Меркура⁷⁶⁾? Што су мислили да су они⁷⁷⁾ богови, то је било ради чудеса; а што су њега држали за Меркура, није било ради тога, већ ради говора Па и чиме је тај блажени наткрилио остале апостоле? И рашта је по цијелој васељени тако много у устима свију? Рашта му се дивимо не само ми, већ и Јудеји и Јелини, више но другима? Зар не због изврности његових посланица, којом је не само тадањим вјернима, већ и онима који су постали од тада до данас, као и онима који ће до доласка Христовог поста-ти, користио и користиће док год буде рода људског?! Као зид од дијаманта подигнут, тако његови списи заштићују цркву свуд по васељени и као неки храбар јунак стоји он и данас на поприштју, заробљујући сваки грмач за покорност Христу и рушећи мисли и сваку висину која се подиже на познање божије⁷⁸⁾. А све то чини он са оним дивним и мудрости божије пуним посланицама које нам је оставио.

Но списи његови нијесу нам згодни само за обарање лажних и учвршћавање истинитих догмата, него нам великим дијелом користе и за добар живот. Њима се и сада служе предстојници, кад хоће да уреду и удесе и к духовној љепоти да приведу чисту дјевицу, коју је он (т. ј. Павле) с Христом свезао; с њима

70) Сви ови догађаји писани су у Дјелима апост., у глави IX.

71) Види Дјела апост. гл. II.

72) Хоће да рече: из Антије. У Дјелима апост. гл. XVII. 22. забиљежене су ријечи Павлове, у којима вели Атињанима да види да су врло побожни. Само се тс не смије разумјевати у хришћанском смислу.

73) Дјела апост. XUII. 34.

74) Дјела апост. XX. 9.

75) Дјела апост. XUII. 18.

76) Дјела апост. XIV. 12.

77) Т. ј. Павле и Варнава.

78) II. Коринћ. X. 45.

одроне и болести које на њу наваљују и чувају здравље које је задобила. Такове и тако јаке остави нам та незналица лијекове, које по искуству добро познаје онај који их свагда употребљује. А да је он и на ту страну улагао много ревности, види се из овога.

Глава 8.

Пишући и ученику своје, чуј шта говори. Пази на читање, опомињање, учење ⁷⁹⁾; па domeће и корист од тога, говорећи: јер ово чинећи спасићеш и самога себе и оне који те слушају ⁸⁰⁾. И опет: слуга Господњи не треба да се свађа, него да буде кротак к свима, поучљив, тријељив ⁸¹⁾; и даље: ти стоји у томе што си научио и што ти је повјерено, знајући да си научио, и будући да из малена умијеш свето писмо, које те може умудрити ⁸²⁾; и опет: све је свето писмо Богом задахнуто и корисно за учење, за карање, за поправљање, за упућивање у правди, да буде савршен човјек божји ⁸³⁾.

А чуј шта још додаје, пишући Титу о постављању епископа. Он вели: епископ треба да се држи вјерне ријечи по науци, да буде кадар покарати и оне који се противе ⁸⁴⁾. А како

ће неко ко је незналица, као што они веле, моћи и покарати оне који се противе и запушити им уста? Па зашто би се требало пазити на читање и на писмо, ако треба грлити ту неукост? То је само излика и изговор и покривач немара и лијености.

Но, рећи ће, он то заповиједа свештеницима; јер и ми говоримо сада о свештеницима. Али, да се то тиче и онијех који су под њиховом управом, чуј како опет у другој посланици опомиње друге: Ријеч Христова нека се богато усели међу вас, у свакој премудрости ⁸⁵⁾. И опет: Ријеч да бива свагда у благодати (т. ј. пријатна), сољу зачињена, да знате како вам свакоме ваља одговарати ⁸⁶⁾. Па и оно: Ви сте готови на одговор ⁸⁷⁾, речено је свима. Пишући Солунџанима вели: Сазидавајте сваки ближњегга, као што и чините ⁸⁸⁾. А када говори о свештеницима (онда вели): Свештеници који добро управљају нека добију двогубу част, особито они који се труде у ријечи и у науци ⁸⁹⁾. Јер то и јесте права сврха учења да се ученици, и онијем што се говори, приводе ономе блаженоме животу којегга је Христос ирписао. Јер дјелање не замјењује учења, и то нијесу моје ријечи већ самога Спасите-

79) I. Тим. IV. 13.

80) I. Тим. IV. 16.

81) II. Тим. II. 24.

82) II. Тим. III. 14. 15.

83) II. Тим. III. 16. 17.

84) Титу, I. 9.

85) Колош. III. 16.

86) Колош. IV. 6.

87) I. Петр. III. 15.

88) I. Солун. V. 11.

89) I. Тим. V. 17.

ља. Ко изврши, вели он, и научи, тај ће се велики назвати ⁹⁰). Кад би дјелање било учење, било би сувишним ово друго и доста би било рећи само: ко изврши. Но баш дијелењем тога двога показује, да су друго дијела, а друго ријечи, и да једно другоме треба ради савршенства сазидања. Или зар не чујеш што говори ефеским свештеницима онај избрани сасуд Христов: За то гледајте опомињући се да три године дан и ноћ не престајаш свјетујући свакога од вас ⁹¹). Па шта је требало суза или свјетовања ријечима. кад је тако свијетлио животом својим апостолским? Оно може и овај (т. ј. живот) помоћи нам у извршењу заповиједи, НАЦИОНАЛНА УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Глава 9.

Кад се н. пр. изроди распра о догматима и сви се боре са истим књигама св. писма, какву помоћ може у том случају живот пружити? Шта хасни силни зној ако се ко последије тијех трудова, због великог незнања паднувши у јерес, оцијепи од тијела цркве? Знам многога са којим се то догодило, па каква му је корист од дурашности? Никаква, као ни од здраве вјере ако је живот покварен.

С тога онај који је добио да друге учи, мора бити од свију највјештији у оваквим распрама. Јер ако он и стоји чврсто

нити га противници могу рани-ти, ипак она гомила слабијих који су му потчињени, кад види вођу да подлијеже и нема шта да рече противницима, кривиће за пораз не његову слабост, већ лабавост догмата, те због невјештине једнога свалиће се многи народ у највећу пропаст. Па ако се сви и не предаду непријатељима, ипак су принуђени да посумњају у оно што би имали вјеровати; и к чему су са непоколебљивом вјером приступали, томе више не могу бити одани са истом сталности, на против, због пораза учитељева овлада душом њиховом толика бура, да се то још свршава са бродоломљем. Каква се погибао и како се сегањ кући на његову несрећну главу због сваког појединог сустијех који пропадају, то не мораш од мене дознавати, јер сам све добро знадеш. Па не хтјети бити узроком пропасти толикога свијета, и не заслуживати себи већу казну но што је она која ме сада тамо чека, то ли је дакле гордост, то ли је сујета? Па ко може то рећи? Нико, осим ако ко неће да окривљује без узрока и да мудрује у туђој несрећи.

К ЧЛАНКУ „ВЛАДИКЕ ВЕТСКЕ И ЦРНОГОРСКЕ“.¹⁾

О. архим. И. Руварац, познати истраживаоц и критичар на пољу српске историје, а осо-

90) Мат. V. 19.

91) Дјела апост. XX. 31.

1) „Просвјета“. 1892. Број 1.)

бито њезиних извора, не пропушта кад-кад свратити своја посматрања и на наш комадић Српства, који се зове ломна Црна Гора. У једном из својих чланака „Прилози к објашњењу извора српске историје“ (Глас. 1879 књ. XLVII., стр. 177—218) он саопштава неколко важних података за генеалогiju овијех крајева (о Ђурашу Илићу и Ђурашевићима, о Црнојевићима и др.), о којима ми овђен, чућећи у нашим брдима, не би могли ништа знати; али сада на основу његовијех података, извађених из историјских докумената и претресених вјештим научењаком на решето критике, могли би нешто додати и ми из народног предања и из одабраних генеалогичких списа. **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА**

Тај исти значај има и за нас и чланак истога списатеља „Владике Зетске и Црногорске“ (Просвјета, 1892 св. I., стр. 13—23). Овај чланак с једне стране износи податке, непознате у напшијем досадашњијем далеко несавршенијем историјама Црне Горе и су тим њу попуњава и исправља; а с друге стави нам, у Црној Гори, питања, на која захтјева да ми одговоримо. Управ на једном мјесту (стр. 18), истакнувши питање о владикама Герману, Павлу, Василију и Никодиму, о којима нијесу умјели добро казати ни владике Василије и Петар I., који су писали о томе, додаје: „то не знам ни ја, и од куд да ја то знам, кад рођени Црногорци то не знају — који треба да сазнаду и дознаду,

и нама, који то не знамо, да кажу.“ У томе нека нам опрости високопоштовани научењак; нијесмо ми за то: прво — због тога што, — који је вјечито на пушци, није за перо; а друго — у Црној Гори није остала ни једна кућа, не дотакнута огњем или варварском руком и све, што се могло наћи у њима, уништено је; и само некаквим чудом сачувано је у Брчелском манастиру у Црмници врло мали број писанијех докумената и неколико хрисовуља на пергамену, што је у своје вријеме било саопштено славенскијем научењацима и наштампано, као што у „Mon. Serb. Mikl.“, у „Српско-Далм. Музеј.“, у „Гласнику“ и др. Има још нешто у приватнијема рукама; али тим се може користити само онај, чије је Библиотека немамо никаквијех.

Спрема томе немојте захтијевати од нас, да ми „кажемо и и докажемо оно што ви не знате.“ Али можемо нешто казати (ако и не доказати), у колико-толико у прилог историје нашег народа; тим више што нас позива на то и уредништво „Просвјете“, отварајући странице свог журнала „свакоме домаћем писцу, који би био устању да попуни оне празнине и пукотине по жељи споменутога нашега научењака“ (стр. 14 у примједби).

У горе споменутом чланку „Влад. Зетск. и Црног.“ у колико су важне све појединости односно година, кад је био тај или онај владика, у толико и још, више значаја има његов закључ-

чак, у којем наш научењак изражава своје мишљење, да духовној јурисдикцији митрополита, стајавшега на Цетињу, били су подложни само Црна Гора и Приморје, а за Зету била је засебна митрополија на Врањини, и то од 1560 г., када су Турци сасвијем завладали Зетом; и друго, да је митрополија на Цетиње пренешена не с Врањине, него из Крајине (стр. 22—23). Из овога сљедује, да су још у Иванбегово вријеме већ постајале двије митрополије, од којих једна Крајинска пренешена на Цетиње, а друга Врањинска остала је на своме мјесту.

Тачно по историјским документима ми знамо само за једну архиепископију или митрополију Зетску, јурисдикцију коју проширила спрема процјени царица Зетске Државе: испрва, кад је Зетска Држава била само до Скадарског блата и резиденцијом њезиних господара била Подгорица, тамо је била и митрополија (на Дрепи), због тога што власт мирска и духовна увијек су били једна до друге и нијесу се одаљивали; кад су иза тога Балшићи проширили своју државу на југ за Авлону (1385 г.), тада средиштем државе постао је Скадар, и његова се околина назвала Доњом Зетом. И ако Балшићи нијесу могли стално држати под собом Скадар, а они имали су и још другу своју резиденцију близу њега у Улцињу, гђе је била и ковница новаца у вријеме Балше III., и сада тамо налази се

по гђе који његов новац и има један камен с његовим грбом. То је било крајем XIV. и почетком XV. в. У то исто доба спомињу се зетски митрополити у Крајини, гђе се виде и сада развалине величанствених грађевина. — 1421 г. завладаше Скадром Млечићи, а у 1478 г. исти предају га Турцима. До овога времена могла је стајати тамо митрополија; али, кад су Крајином завладали Турци, а Улцињом Млечићи, не мислимо, да би то било могуће. За Стефана Црнојевића ми знамо, да се је он упокојао (1471 г.) у својем манастиру на ријечком Кому, (близу Врањине), и он и син његов Иванбег Црнојевић имали су престоницу у граду Жабљаку. Тада је морала прећи и митрополија из Крајине на Врањину. Даклен је то све једна иста Зетска митрополија.

Иванбег преноси своју престоницу на Цетиње, тамо води са собом и митрополита. У христовуљи Иванбега стоје значајне за то ријечи: „И създахъ храмъ на мѣстѣ глаголемѣмъ Цѣтине. — и монастирь при неи — еже и митрополіа зетска нарекохомъ. — И еце тако и учинисмо съ священнейшими оци архіереи, съ преосвященнымъ митрополитомъ зетскимъ кир Висариономъ и съ епископомъ кир Вавиломъ“.

По овоме даклен митрополит цетињски у исто вријеме био је и зетски. Али гђе је био Вавила?... Да стоје обојица на Цетињу, у томе није било ни-

какве потребе; и за то он је сигурно остао на Врањини; а кад је умро Висарион, заузео је његово мјесто на Цетињу и постао је митрополитом зетским. Врањина је била славно мјесто, али само по себи врло сиромашно, због чега српски краљеви и дају њезином манастиру готово цијелу Црмницу и друге различите приходе; тамо се упокојао први зетски епископ Иларије који је основао тај манастир; али да у јерархијском степену он није био уздигнут превисоко, види се из тога, што Стефан Душан у 1348 г. даје над њим власт јерусалимском игуману: „и у томъ мѣстѣ (Врањини) да нѣтъ властѣнъ никто поставляти старѣишину, тѣкоже и да не хотѣние игумана јерусалимскому, тогази не даје гласови и постави у Врањинѣ (Mon. Serb. C.XVI.).

Врањински манастир разваљен је Турцима тек 1843 г., кад су они одузели оно острво од Црне Горе; а до тога времена он није био такнут никим. Те исте године у њему се је налазио, као ђак, покојни митрополит Иларион († 1882 г.), и по његову причању црква у том манастиру била је доста мала и другијех грађевина било је такођер врло мало²⁾. По томе се може судити, да је тај манастир могао постати митрополијом само у великој нужди, кад није било куд из Крајине. Него то се могло догодити такођер од

велике нужде и у турско доба? Ако је то било, ако је патриархат Пећски установио тада нову митрополију, то није могло проћи, а да не буде забиљежено у каквијем документима, којих овђен нема: али ми ћемо навести неколико факта, који такођер могаду бити узети у обзир при ријешењу овог питања.

У гореспоменутом чланку о. архим. И. Руварца спомиње се влад. Руфим П. под годинама 1673 до 1682 (стр. 18) и даље наводи се о њему неколико података из различитих списа (стр. 19, други стубац). И даље (стр. 20) исто о њему се говори, како је он 1689 г., као владика, дошао под велике беде“ на Цетиње под митроп. Висариона (Бачице); а још мало даље он се помиње као владиком, „кои стои у влад. на Цетињѣ, које је под надимком црногорским.“ При овоме г. аутор споменутог чланка поставља питање: „Одакле је он дошао те 1689 године на Цетиње?“

Не можемо одговорити, одакле је он дошао управ те године; само ћемо напоменути, да се он зове Руфим Бољевић из Црмнице, који је превео из римокатоличке исповјести у православље цијело племе Куча-Дрескаловића. Је ли то било, кад је он већ постао владиком т. ј. митрополитом на Цетињу, или прије тога, кад је био тек епископом, — то не умијемо доказати. Било то како било, прво видимо, да је он испочетка као и влад. Вавило, био само

2) Архим. Н. Дучића. — Врањина у Зети (Глас. 1870. књ. X. стр. 164—192).

епископ, кандидат на митрополитску катедру на Цетињу, коју обојица и заузимају одмах по смрти својијех предшаственика. То су дакле епископи кандидати на митрополитску катедру, која је тада била само на Цетињу. За овог пошљедњег са сигурношћу можемо казати, да он није стајао на Врањини, јербо у Црмници још од ранијега времена постао је свој манастир, филијал Врањинског, — у Брчелима, гђе је био некад и дворач Балше III. Из тог истог села из братства Пламенаца у доцније доба био је и још један митроп. Арсеније, о којему причаћемо ниже и који је такођер, као епископ, стајао у Брчелима.

Дакле Руфим **НАЦИОНАЛНА**
ногорски владика **РЕПУБЛИКА**
шири тамо православље, као у **СРБИЈЕ**
својој епархији, чега не би смио **СРНЕГОРЕ**
учинити, кад би био још и други **ДУРЂЕ**
засебни зетски владика. **СРНОЈЕВИЋ**

Па и у доцније доба Зећани зову влад. Данила, да њим свештава цркву у Српској, и то с допуштењем турске власти у Подгорици; ал је био преварен Турцима, који су њега уфатили, одвели у Подгорицу и мучили тамо и тек за велики одкуп пуштили га на слободу. Иза овога влад. Данило уништава мухамеданство по свој Црној Гори и отворено ступа у борбу с Турцима, а у исто вријеме чини сvezу с Русијом.

Из овога доба имамо два писма, по којима може се судити о одношајима у то вријеме влад. Данила и Пећске Патријаршије.

1719 г. или мало доцније патр. Мојсије писао је у смислу пастирске наредбе једном подгоричкоме протопопу: „примисмо ваша писма, која су писана мѣс. дек. 14, у којих разумесмо, што нам пишете поради тога *бедника и расколника араншоса*: кад е супрот неѣга сам богъ стао, а честити га царъ омазулио, ни ја ниему не могу бити пријатељ, ни по единому начину; но и сад и свагда хочу да никако онъ не у том вилаету между вами. ово садъ четврта година, како едне аспреја нисам от неѣга узео“. За овијем обећава ставити *нима другога*, „кои тѣе у свему неже да бити с вами и вам за владу бити правилно и по закону. Че с ним будите у свезу и у едној речи.“ (Дат. лет. 1850 г.) Овај патр. Мојсије Турла у 1719 г., обилазећи свој патриархат, посјетио је и Црну Гору и том приликом по молби влад. Данила у Маинама заепископио Саву, његовог братучеда. Али сигурно није могао наћи оно што је тражио т. ј. аспра, за којима управ и ишао је тамо, а с друге стране он није могао волити влад. Данила и због тога, што је познао у њему највећега противника честитоме цару. Оно, што каже, да ће поставити другога, бољега владуку, може се односити на новостављеног епископа Саву, који се њему сигурно препоручио и у опште био је много блажији и попустљивији, него његов стриц. Још јасније се то

види из једног писма 1726 г. патр. Арсенија Јовановића, које се закључава овијема ријечима: „и не мојте кои истога филдета к владыки данилу за каковъ посаљ да иде. ели ако чуемо хоче они ч'лкѣ клетву дочекатъ кои к нему подѣе. тако да весте.“ Писано је ово у Сарајеву (Магаз. 1851 г.), даклен могло бити и по приморању турске владе.

Ово још боље показива нам, да тада није било никаквог другог митрополита зетског без онога, који је сједио на Цетињу; и патријарх није могао промијенити тај ред и створити нову засебну митрополију, и због тога само у приватним писанима изјавио је омразити цетињског владика са његовом влашћу у Зети.

Влад. Сава онет успоставио је добре одношаје с патријархом и послао је у Пећ на науку свога брата од стрица Василија, који за живота Саве, 1750 г. стављен је за митрополита „Епархији Скендерийскіј и Приморскіј“ с титулом сврху тога „да естъ и екзархъ Святѣишаго Ѡрона Пекскаго Патријархији Славеносербскіј: и повсюду на всякомъ мѣствъ яко лице Патријаршеское да будетъ воспріятъ и почтен“ (Милутиновић, 78). Он у исто вријеме постао је сууправитељем Саве или управо заступнио је њега у свијема народним и политичким пословима; а Сава отишао је у ман. Стањевиће, којег је сам сазидао, и одао се искључиво цркви. Али у свијема

актама они су се потписивали обојица заједно: „И по тому мы оба брата архиерея Савва и Василие“ 1763 г.); „Додѣ владыки Савви и Василиу у монастырь Живко Шпадиеръ“ (1752 г.) и т. д. То је једини случај, кад су били два митрополита; али митрополија оставала је једна.

Тек доцније (управо године не знамо) Зета са Подгорицом и Скадром била је стављена под Призренску Митрополију. Обраћамо пажњу на обичај, по којему уз митрополита увијек је био један епископ, као његов кандидат и заступник, који је стајати и на другом мјесту. То је био манастир, као митро. Брањина, Брчеле, Комани (Змије), Корнет (Мардарије) и др.

Због тога, митроп. Сава, тек доцније (1766 г.), замолио је бившег тада у Црној Гори патр. пећског Василија Бркића да посвети за епископа сестрића његова (од сестре влад. Василија) Арсенија Пламенца из Бољевића, оклен је био и влад. Руфим II. Не знамо тачно, кад је он стављен (по прилици 1767 год.), али имамо једно писмо његово од 1777 год., датирано у Брчелима, на којем стоји владичански печат са надписом наоколо: арсені: пламенац митрополт цетск. Унутра печата изрезан је грб: по средини штит, у којему је двоглави орао, а под њим лав; из горњих ћошкова вире крст и архијерејски жезал, на које зинуше двије змије, обколивше тај штит; а надасвијем

круна са крстом. Потпис своје-ручни: влдка арсение. Друго писмо без датума с једнаким печатом и натписом; али озгора стоји титула: „Арсение Бжию милостиу православни митрополитъ скендерински и приморски и прочая“.

Скендериска област тада је заузимала и цијелу Зету; ето дакле до којег времена цетињски владике заповједаху уједно Црном Гором, Зетом и Приморјем.

Овим ми завршујемо наше примједбе и објашњавања на горе споменути чланак; али да одговоримо позиву уредништва и списатеља онога чланка, ево износимо неколико података о вл-д-кама, које смо нађли у једној рукописној књизи у цетињском манастиру под насловом „Христовули“.

У њојзи између другијех чланака налазе се записи или протоколи о добрама Цетињског манастира и о свему, што су владике за њега куповали или примали на дар. Том приликом спомињу се и имена различитих владика са означењем година, али на жалост у том је велика збрка. Ово су записи:

1) У једном стоји, како је „Епискупъ Ромилъ Црніе Гори и Приморіа“ учинио промјену земље с Ђуром Радовановићем; датиран је он тако: „Писа сіе писаніе вѣ лето 7059 (словима) мца априла 2 денъ тоестъ от рожд. хр. 1488“ (последње неправилно умјесто 1551).

2) „Вѣ лето от миробытіа 7090; а от рожд. хр. 1517 (правилније 1582) мца маја 16 данъ: Да се зна како купихъ ја влдка вениаминъ са братіомъ кућу у Махине“.

3) „Границе манастира Цетиніа у Сивняцъ. — Писато при блаженомъ владики Р у ф и м у Негошу вѣ лето от рожд. хр. 1561“. (?)

4) Дахвина Стојанова приложила је Цет. ман. виноград „у бере двіе мотике“ при влад. Висариону, г. 7094 — 1586 (да није то Вениамин?).

5) Да се зна, како предмног кавалиеромъ Заномъ Грбићемъ погоди се влдка висарионъ и биелоши за башину — године нема, а даље сједује.

6) Нико син Рада Спепчева из Столица дошао је код влад. Висариона и приложио 7 мотика виногр., кућу, баштину и ливаду „за мертвѣхъ душу и да самъ общи у манастирѣ“ 7195 г. — 1687.

Има још један запис тому владици те исте године и два без година.

7) Запис при влад. Сави (Очинићу) 7204 — 1696.

У истом спомиње се једна продаја, учињена влад. „Руви-му Бољевићу“ — година се не кажује.

8) Запис „владици Пахомію у ман. на Цет.“ „вѣ лето от христа 1491“. (неправ.)

9) „Преда мног влдкомъ Рухвимомъ... писахъ сіе азъ влдка Болевићъ вѣ лето от хр. 1675 окт. 20 данъ у брчели“.

10) Епискупъ киръ Руфимъ са братиами о христь куписмо одну стаю млина у велику кућу у Алибега Хайдаръ-воиводића“ — за овим сљедују свједоци „и много добриехъ люди. И игуман Висарионъ и Петроніе будући послани от владике Руфима (Његуша) и от све браће манастирске. во лето 7137 —1629 мѣа июня 28 у Ріску“.

Преписивачи, види се, нијесу били вјешти у читању цифара старославенским словима; отуд и произлазе многе погрешке; па није њима ни стало до датума, само да буде побилежена ствар, и у овоме посљедњем одношају оци надали се стављају велики интерес и раде да служују бити наштампани. Нешто од њих — колико је нама познато — већ је предато штампани; а ми овђе приопћујемо ова писма влад. Арсенија Пламенца, која и по садржини, и по форми, закључају у себи много, што карактерише то доба, на које се односе. Задржавамо потпуно правопис оригинала, избјегавамо само од тога, што може смести штампарију.

1.

Пишем у племе Сотониће блгговѣним еценикомъ и всѣмъ љбце православним хрестном старим и млађим Мир хвѣ да буде: и наше пастирское блгслвеніе. Са свема вама. Аминъ. А по сих тако разумием. да су устали њѣки зетови и кѣри іова гажевића. изгонити сироту анкушу жену

іова гажевића из куће у коју е оставио до по њѣ мужъ. у којеи домъ младост оставила. а старостъ достигла. а садъ њѣки међу мергине на бацину. насилу да отиму сироти њѣзино живљене. Садъ ја овако васъ свиех молим и заповѣдам. да имате за ово сви устатъ. да имъ не дате упанут у такву свою погибию душевну и тѣлесну. За що що е покѣни іово писао у тастаменту то ми потврдисмо. тко то разура. онъ естъ под анатемом. і онъ гине душом и тѣлом. Садъ при тому првому писму и ошъ прилажемъ овако. ткоѣе преступио тои тастаменат. и узимат миръ или асабу²⁾ приѣе но пише у тастаменту. кроме ако се би ткоѣе таквога имамо проклета и триклета. и от сте цркве сасвиѣшчана. а що се от њѣга било губаво. напослиехъ домъ њѣгов остао пустъ. он се отчаа како гоздѣ. шним се калижио свиег. тколиѣе послушат они тастаменатъ и ову нашу заповѣдъ. да е благословенъ онъ и њѣгов дом. и ткое синъ црковни устани срдачно и прими ову заповѣдъ. тколиѣе бит с непослушнимъ дае проклет. овако знадите.

2.

Пишем свакому у мою епархию кои служи стого Ђорђију. ево виѣтите мои драги синци каква е ова година неможе се сваколико живовать а сувише коме е близу крсно име но тада сте

2) Тако се зове кућа са цијелим покућством и нешто мало земље при њој (подкућница.)

благословени да немате ница друго припралјати нако пунъ и проскуре друго ницо ради приятеляхъ о томе свецу нако ко може преко године приятель у приятеля а саде ни одива у родъ за що видите каква е година а у цркве коима ради завѣта али осталога посла нека пође с домаѣином на обѣдъ. пакъ собѣда нека иде дома тако пишемъ свакому инако да ние просто ни благословено но проклето ко ме неће послушати ово говоримъ за 'во годице докле богда болу годину.

Ова два писма влад. Арсенија Пламенца навели смо због тога, што је овај у историји најмање познат. Иза горостасне сјени Петра I. Петровића, — којег су велика и света дјела продужењу цијелог свијета о стакла пред цијелом Јевропом и у великим јевропским догађајима, као великог и мудрог државника, и који се код својега народа крунисаше вјенцем свеца, овај владика Арсеније, владавши само неколико година. пао је готово у заборавност; само још неизумрло предање његова племена и гђе која писма показују, колико је он био одан својега народу и бринуо се о његовој срећи и благостању, упуштавајући се и завирујући у најинтимније стране његовог живота: тамо брани сироту жену; амо узима на себе grijех народа, ако због глади не прослави, као што треба, своје крено име и то „за 'во годице докле богда болу годину“!

У исто вријеме ово даје нам прилику казати уопште, да су тако радили наши владике. Прије свега они су подржавали у свом народу дух православне вјере; затим били су њему војсковође у ратовима против непријатеља; а у мирно доба пре-суђивали и мирили унутрашње размирице међу племенима и у фамилијама; они су руководили народ у цијелом његовом животу и давали му законе грађанске и моралне. То је била права теократија; али не у смислу теократије, бивше у Мисиру и код других старијех народа, гђе је на управи била каста; него теократија народна, при којој владика и народ, састављали су једно тијело, и владике, и попови, бирани народом, били су једно народни људи. Владике били су управи господари, а игумани и попови били су војводе и други племенски главари.

Р—ц.

СТАРШЕ.

I.

Манахија Светога Стефана у Ђелији Пиперској.

Више пута долазио сам у овој светој обитељи са блаженопочившим Митрополитом *Иларионом*, као и са Преосвећеним Митрополитом *Миширофаном*, те сам биљежио важније старине, које су се могле наћи у овоме манастиру, кога је подигао Игуман Морачки Свети Стефан, желећи подржавати у својега народу хришћанско православље, кад бијаше овладала турска самовоља, и поплавила све српске покрајине, што показују патње и стра-

дања нашега народа. Овај манастир није стара грађевина, него је самостан овога Божијега угодника из новијег времена; те сам побиљежио само оно што сам видио и од старих људи чуо. —

Ову старину — панагију, добио сам у рукама, по дозволи Његовог Високопреосвештенства Г. Митрополита Митрофана, коју сам проучавао и по могућности о њој све побиљежио. Она се налази у ћивоту Светога Стефана Пиперскога, за коју се вјерује, да је она била панагија *Игумена* ове свете обители Светога Стефана Пиперскога.

Она је висока 15, широка 10, а дебела 4 центиметра и израђена је од тисовог дрвета најживописнијом израдом, лик Матере Божије, која држи збога младенца Исуса на рукама, сједећи на узвишеном столу, поред повећаних ступова, који се уз њезин свети лик подижу, који представљају Њено Божанско Величанство, које је, као матери Божијој, додељује. Ова Њене главе, стоје два детећа анђела који служе са бистријем погледом, желећи Јој изјавити свагдашњу готовост, да пружи Божанствену милост на све оне, који Јој се са молитвом пунога надања обраћају. Израђени свод над Њеном сликом, испупчан је у ширини 10 милиметара дебљине, који даје најлобожније осјећаје према погледу Њенога Божанственога лица, и коју у своду служе два друга светитеља, но које није могуће разпознати који су.

Панагија ова окована је у сребру, и при врху има своју петлицу, за вјешање на прима, а изнад ове крунасту форму. Са свију страна оспријед, поред лика Матере Божије, украшена је са камењем у разним бојама, које дава панагији врло дивни изглед. Са стражње стране такођер сва је у сребру окована, при врху с натписом, који се даје проучити:

„*сѣм панагіа стевана морачанина ѿ жѣне отачаствомъ*“, а доље по дну исте панагије: „*кова шво кѣюнчѣ.*“

Према овоме надпису могло би се мислити да је Свети Стефан Пиперски био родом Морачанин, но према другојем надпису, који се у ћивоту Св. Стефана даје проучити, види се да је Он доиета родом био Жупљанин, и рађе се од оца Радоја и матере Аһиме из Жупе. А што се спомиње у панагији Морачанин, то се из тога узрока спомиње, што је живио у манастиру Морачкоме, као пострижњик истога манастира, у којем га је рукоположио Патријарх Пешки 1630 год.

О Св. Стефану Пиперскоме и његовој ћелији коју је он сазидао ја ћу у идућој свесци „Просвјете“ донијети неколико редака, у колико сам могао дознати према казивању што се о њему говори и вјерује.

Филип Радичевић.

II.

Писмо Светога Петра, Господара и Митрополита Црногорскога. *)

Овај велики Божи угодник, којем је распростирао своју обилату милост и благоволење према своме народу у Боки Которској, виђети се може и из овог писма, кога је писао Протопопу Которском Јакову Поповићу као своме драгоме пријатељу и врломе родољубу, који је свагда подржавао пријатељске везе које иду на корист нашега народа.

Свети Петар пише му:

Любезнии Протопопе!

Благодаримъ Вамъ за поздравленіе великимъ Празникомъ Рождества Христова и грядущимъ новимъ годомъ.

Я сердечно желимъ, да и вы наступающій Новый годъ, и многіе

*) Ово писмо као и многа друга, која је писао Господар Владика Свети Петар у Боки Которској, преписао сам из писма Српског Књижевника, покојнога Борђије Срдића из Котора, од којих се неки дио код мене у пријепису налазе, те ће се по времену јавности предавати.

Ф. Радичевић.

по нѣму дочекивате и препроводите у добромъ здрављу и благополучију.

Молимъ Васъ, ако сте цо лѣпше разумѣли за Россійскога Цара да ми саобщите, ели истина да се преставио, и цо по смерти нѣговој воспослѣдовало, ели кои братъ нѣговъ на Престолю возведенъ.

Цо сте ми подавно писали за некаквога Атанасію Грека дае доходіо у томе граду; и дае вамъ као духовнику говорио да ће доћи у Церну Гору. Ви ћете мене особиту любавъ учинѣти, ако опетъ дође да му речете. да нѣговъ долазакъ овамо неће имати никаквога успѣха, ни удовољствія, нако бесполезный трудъ и цетну дангубу, ербо я съ Черногорцима кои мене буду слушали неулазимъ ни у какве после и помиреніе, него имамъ и домаће главоболѣ преко мѣре, да се у туђа дѣла не мешамъ, а цо говорио да су Черногорци Грецима писали може бити, дае кои и до сада не гођ плео и баверля безъ моего и Черногорскога знања и доовра, и та вертоглавъ мене се и до сада не би се наша у Церну Гору.

Въ прочемъ любезливо Васъ поздрављамъ и остаемъ.

Вашъ доброжелателъ

М. Петровичъ

Цетинъ 30. Декабра 1825.

Велики дух овога светога Богоугодника у свима дјелима Неговога рада виђети се може, као што се и то види, да је све непријатељске навале Својимъ бистријемъ умомъ знао надвладати, и интересе свога народа заштићавати; те је поредъ домаћихъ немира, вазда кадаръ био станути на бранику интереса своје јуначке земље, коју су и Грци покушавали, да је у политички заплет доведу.

Ф. Радичевић.

НАРОДНО БЛАГО.

Народне причалице.

Салепџија. 1)

Неки сиромъ младић, неимајући да живи у свомъ мјесту, пође од града до града, небили што зарадио за себе и своју стару мајку; која га је једва од себе одпуштила. Најпосле пође у Царев град, и послужи му срећа те се погоди код некојегъ салепџије да му продаје салеп. Једнога дана продајући салеп по сокацима, спази га царева кћер. Како је био лијеп, царевој се кћери допане салепџија, па га дозове. Пошто је попила неколико салепе из његове руке, упитала га је: ко је и одклен је, и ће станује. Онъ јој све исприча.

Онога пута, прошло је неколико мјесеци, а млади салепџија није могао доћи цареву кћер.

Једне ноћи, сједио је салепџија у своју одају. Оноко уморан од рада и вадрицао. На једанпут искрене царева кћер предъ салепџију. Салепџија њој рече: — Запита:

„Одкуд ти овђе?“

„Од онога дана, како сам те виђела, наредила сам да се прокопа од мога двора до твоје одаје.

„А сад, пошто сам ти ово казала, ево ти ово новаца, за које ћеш сјутра купити један ковчег, којегъ ће продавати телал. У томе ћу ковчегу ја бити, па зато пази да ковчег не купиш ко други. Пошто купиш ковчег, пошљи ме у твој град, код твоје матере, ће ћу те чекат све док дођеш.“

„Јест, али ја сам сасвим сиромомъ; моја је кућа сламењача; ти нећеш моћи у њој живјет.“

„То немари, одврати му царева кћер, ја имам доста блага са собом;

1) „Салеп“ а неки кажу и „сајлеп“ принадлежи гомољастимъ биљкама. У Црној Гори, народ га зове „Качун“. — Турци од њега праве неку врсту чаја и радо га пију. „Салепџија“, или и „сајлепџија“, зове се онај, који „салеп“ вари и продаје. Уред.

направићу најлепше дворе; само ми дај твој прстен.“

Салепција јој дадне прстен, а прими новац; и тако царева кћер пође кући.

Сјутри дан салепција је купио ковчег и послао кући својој. Кад царева кћер стигне код салепцине матере, одма дозове зидаре те јој направе најлепшу кућу. Затим накупи покућство. Чекајући салепцију она је лијепо са својом свекрвом живјела. Свако би вече, по вечери, играле претена. То некако дознаде њихов сусјед, којему се допала царева кћер. Пошто се нечему досјети; дозове своју матер и рече јој: „Видиш ови ковчег? Пошто се смркне понеси га у наше сусједи; а сјутра у јутро донеси. Ако би те царева кћер упитала зашто си донијела ковчег, ти ћеш јој на то одговорит: да се бојиш од лупежа“.

Кад је било у вече, пошто царева кћер вечера, дозове свекрву те поиграју, као обично, претена. Тако играјући задријема. Тек оне засну; сусјед који је био змије на цареву кћер, изађе из ковчега, којег му је матер донесла, узме прстен и опет се затвори у ковчег.

Сутри дан кад је ковчег пренешен, сусјед изађе из ковчега, обуче најлепше ођело, па пође у царев град код салепције, сусједи свога. Како је пио салеп, салепција му спази прстен свој на руку, па ће га упитат:

„Одкуда тебе мој прстен?“

„Дала ми га царева кћер, јер сам јој обећао да ћу је узет“.

Салепција се сад упрепасти кад чује да га је оставила царева кћер; одма пође код газде, прими рачун и пође кући. Кад приспије кући, једном руком куцао је на врата да му се отвори, а другом држао је запету пушку; и тако, тек му царева кћер отвори врата, он је убије и избаци изван на сокаку, ће је нађе неки доктор, који је тудар пролазио, и однесе је својој кући да је лијечи. Не прође дуго времена а доктор излијечи цареву кћер и сѐне да је узме за жену; но она га никако није шћела

узет. Видећи то доктор одведе је на обалу од мора и бачи је у море. По њеној срећи, у толико су ловили три ловара, те је уфате у мрежу и стану се отимати околне — који ће је узет. Неки хоџа који је одио путем, па чујући ловарску ларму, сврати да види што има то бит. Ловари му сад приповједе како је, а хоџа их савјетује: „Пођите, вели, далеко од мене и ђевојке на сто корака; који први дође до нас — његова је ђевојка“. Ловарима се то допадне па послушају хоџу и одмакну се. Кад се хоџа види на слободу узме ђевојку за руку, бачи је на коња за собом, па отлен свој пут. Пошто хоџа одмакне са свим далеко, те види да га немогу ловари стић, одјаше коња под једним дрветом и почине. Но и ако је био душевни хоџа, свакојако стио је царевој кћери да је дотакне образа. „Не могу, вели му ђевојка, јер то је грехота, ал пошто није суд камо ти се испни на врхове, помоли се Богу неби л' нам Бог простео.“

Тек што се хоџа испне на дринево, а царева кћер узјаше на хоџина коња да иде свој пут, те у царев град. Кад приспије у град, купи мушко ођело на пође у службу.

Није прошло дуго времена а њен отац умре.

Било је у обичају, да баче сокола; па на кога соко пане, онај да будне цар. Пошто се народ скупио: бачили су сокола; соко је пануо на цареву кћер. Везири и друга господа на то не пристану, те опет баче сокола, но он опет пане на цареву кћер. Тако су и трећи пут учињели, но пошто соко и трећи пут пане на цареву кћер, они најпосле пристану, и њу приме за цара.

Видећи се царева кћер да је сад са свим сигурна, дадне дозват сликара, који је наслика у женске аљине, затим дозове неколико слуга, дадне им слику и рече: „Ево ви ова слика. Стави те је на раскрће, ал добро пазите на свакога, ко будне проша тудије, ако би уздахнуо, — доведите ми га“.

Слуге је послушају, и не прође дуго времена а они доведу шест људи. Пошто кажу цару (ђевојци), цар им нареди да јој најпријет доведу хоџу.

„Што си ти уздахнуо?“ запита хоџу царева кћер.

Хоџа јој приповједи све по реду.

„Ништа зато, рече му ђевојка, она је утекла и више је немој тражит. Ако је игда више затражиш — објесићу те“.

Тако су довели и ловаре, и доктора, и сусједа а она их све ка хоџу испратила. Најпосле доведу салепцију те и њега упита. И салепција јој приповједи по истини. Кад то види царева ђевојка, она му се каже. Сутри дан царева кћер дозове све своје доглавнике те им стане приповједати њен случај од почетка до свршетка. Пошто им сврши причу прогласи салепцију за цара а она будне његова жена.

Научењак и простак.

(Прича из приморја.)

Научењак неки прошао кроз једно село. Имао је савјен цигар, па како није има сучим да напали свој цигар, сврати једној колиби, и замоли сељака да уђе у кућу да напали.

„Слободно“ одговори му сељак и уведе га у кућу.

Научењак је сад на муку био, јер није има сучим прифатит огањ и принети к устима. Видећи то сељак, он стави на свој длан пепела; па затим огањ, и принесе научењаку да припали, па ће му: „Узалуд је наука, ће није практика!“

Очин аманет.

При смрти дозвоа отац сина и стане му препоручиват за све што су имали. Пошто је све свршио, настави ће опет: „Мој синко, пријатељ је велика ствар. Тешко је ономе ко нема добрих пријатеља. Видиш, ми смо ето доста богати, па колико се мени чини, право би било да имаш у сваки град по једну кућу“.

Пошто ови умре, латио му се син посла. Пошао од града до града, па

градио по једну кућу. Градио је, док је све своје благо потрошио, и најпосле дошло му вријеме да проси.

Једнога дана шетајући, замишљен, срене га неки стари чојек. То је био очин му пријатељ.

„Ти си пропануо. Ти немаш ништа“, — рече му старац.

„То је крив мој отац“, — одговори му ови.

„Зашто то?“

Ови му приповједи.

„Није то тако сине мој. Ти нијеси разумио оца, он је препоручио да ти имаш у сваки град по једног пријатеља; а ти у мјесто тога поша си зидат куће“. Што је фајде од имања, кад шњим влада мало знања? —

Илија Н. Златичанин.

Загонетке.

(Из Зубаца.)

1) Зв поље тече, низ поље тече, за сунце вуче гвоздене пече; (час и синџир.)

2) Бјела баштина, црно сјеме, а мудра глава, која га сјеје; (карша, маслина, чојек.)

3) Скочи овца преко триста и тридесет и три коца; (совјела, чунак, цијев, коју жена промиче кад че.)

4) Виси висе висурица, моли Бога косморица, да отпане висурица; (свиња под мурвом.)

5) Одрга кобила на петар лежи; (зубља.)

6) Бијели галебић испод земље иде; (љемеш.)

7) Имам брата крижуљицу, скројићу му кошуљицу на 24 комада; (шрека.)

8) Дондо бриња до неба досеже; (дим.)

9) Диже се орловски, сједе кметски, погину пески; (снијег.)

10) Цичи врана на врх драче, скројићу јој црне гаће, да не цичи на врх драче; (твџаћа или кошлуша.)

11) Отидоше гуске гунгулице, суерете их опенчерица: „куће идете гуске гунгулице?“ — „куће идемо,

да идемо, вама ништа не чинимо!“⁴
(искре.)

12) Чичи бан на диван, лијепо је укопан, у кучину замотан; (лук.)

13) Пових злато, одвих злато, али злато не заспато; (огањ.)

14) Маших спицу у море, спица маши лупоте, а лупоте трупоте; (стице од шикве.)

15) Писе тамо, писе тамо па у бошу; (мешла.)

16) Дигоше се петипера војска, да отворе смрдибану врата; (кад се човек осекне.)

17) Или овако: Подиже се петошева војска, довати се дводуплога краља, отрије се о смрдећа врата; (исто значи.)

18) Манита мајка маниту ћецу маша; (пушка.)

19) Сиромах га путем маша, а богат га у џеп носи (слина.)

20) На пашмаге рапа-рап, твоје срце трака-трак; (саш.)

21) Уста на уста, а руке на пас; (ћуп, кад се пије.)

22) Пође на води једво, а гдје дома стеоно; (ћуп.)

23) Врх му мајетан, сриједа му црна, а стражњица бијела; (фишек.)

24) На реп намет има; (кантар.)

25) Имам коња еменога, емен су му ките до копита; (купус.)

26) Имам брата чафера на њега су два пера и четири тептера; (вук.)

27) Велико колико кућа, мало је колико љешњик, слатко како шећер, а грко како чемерика; (маслина.)

28) Шарка шаркићева на гором накићена; (барјак.)

29) Шарка шаркићева под гором накићена; (лоза.)

30) Буха роди трупицу; (сјеме од купуса.)

31) Зелен зџо на једну ногу стоји; (купус.)

32) Један дџ суви дџ, други дџ мокар дџ, трећи дџ мокар дџ; (сач, цријеп и леб.)

33) На реп има руницу; (шигањ, просуља.)

34) Имам једну кошуљу без нигђе грла; (кора од јајста.)

35) Имам једну кулу на 24 пода, а нигђе грла; (турска.)

Ристо Поповић.

Женске народне пјесме.

(Из Зубаца.)

Нане сјетује сина кад иде по ђевојку. 1)

Текла вода валовита

Из камена становита

Из дрвета сјеновита.

Буд ли тече, куд се ђеде?

— Попише је врани коњи.

Буд ли пише чи ли бише? —

— Коњи бише сватовиски,

А сватови Марковизи.

Марко иде по ђевојку,

За њим сестра тенко тече:

„Причекај ме брате Марко,

Да ти рекнем три ријечи,

Три ријечи од науке,

Што те нане сјетовала...

Буд ћеш пред двор ђевојачки:

Дигни главу на високо,

Црно око на низоко

Цу(е)вердара на рамена

Пеште²⁾ мале низ рамена,

Но те сретне нека рекне:

„Благо мајци кој' га има

И сестрици кој' га прати,

И љубовци кој' га чека.“

Лијено је послушао;

Када пред двор ђевојачки:

Диже главу повисоко,

Црно око на низоко

Цуфердара на рамену

Пеште мале низ рамена.

Свако рече, ко га сrete:

„Благо мајци кој' га има,

И сестрици кој' га прати

И љубовци кој' га чека“³⁾

Кад крену сватови.

(Женске се уврте испред куће и пјевају):

Здраво брате стари свате,

С' вељијем⁴⁾ те Бог помог'о!...

1) Младожења иде у сватове у Зупце.

2) Пеште, мали фаџлет, којег носи низ рамена.

3) Ову пјесму пјевају обично пред што се сватови поћи. Р. П.

4) Вељи сват — првијенац.

Здраво браћо на засједу, ⁵⁾
 У добри час ту засјели!...
 У поштењу пошли дома ⁶⁾
 И образа свијетлога!...
 Здраво брате, барјактаре!...
 Здраво перо ти носио ⁷⁾
 С' дружином се веселио!...
 Здраво браћо, два кумпара ⁸⁾!...
 Ваша кума двору сретна;
 А ви здраво и весело!
 У чешћу се кумовали,
 У поштење живовали,
 И образа свијетлога!...
 Здраво брате, младожења!
 Сви ти данци на весеље;
 А овизи најбољизи;
 С' тобом дошла срећа добра!...
 Здраво браћо, два ђевера,
 Ваша снаха двору сретна,
 А ви здраво и весело!...
 Здраво брате, војевода!...
 Здраво браћо, сви сватови!
 Сви сватови сви цветови!
 Свакојему брату свату
 Златно перо за калпича

(А кад дођу пред двор ђевојачки, рекају, ил.
 исто као и онамо жене у реду, које заједно
 чим уђе у стомбор)

Добре дошли два ђевера,
 У добри час к' н' има дошли!

5) Они пред барјактаром т. ј. заступници барјактарски.

6) Т. ј. у двор ђевојачки.

7) Т. ј. барјак.

8) Кум-пар, кумови, двојица. Р. П. („Кумпар“, ријеч је талијанска „Сотпаре“ и значи „Кум“.
 Уред.)

И образа свијетлога. —
 Добре дошли сви сватови
 У добри час дома пошли
 И образа свијетлога!
 (Па опет пофторају исту пјесму ирву.)

Пјесма зубачка.

Коло игра а не поје,
 Што ћемо му дат' да поје?...
 — Да ћемо му једну пјесму:
 Игра ће ни појаће ни.
 Зубци славно, село главно,
 По закону становито,
 На оружје гласовито:
 Вицковићи чело наше,
 Думезићи војску страше;
 Миловићи десно крило,
 Ивовићи срце мило;
 Вретеница славна дика,
 У Ђетков'ће божија слика;
 Вукотићи витезови,
 Мачинов'ћи јаке кости;
 А Бачићи соколови,
 Катарица ге Деница; ⁹⁾
 Божовићи добра жица,
 Миловићи цркву бране, ¹⁰⁾
 Црква пама на све стране.
 Душе се у висине,
 Прелетачи од старине.
 Сушашани ка грађани,
 Питоминим даровани.

Ристо Поповић.

9) Антунићевићи стоје на источну страну
 Зубаца новисоко под Ђеринац, према Даници.
 Р. П.

10) Храм Св. Николе налази се међу Ђу-
 ровиће.
 Р. П.

Л И С Т А К.

БИЈЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

Свештеници премјештени и па-
 рохије повјерене. — Свештеник *Штан-
 ко Вукмировић* премјештен је с па-
 рохије Доброцко-сељске на парохију
 Друшицку, коју је привремено при-
 државао умировљени свештеник *Ште-
 фан Лошковић*.

Парохија Доброцка привремено

повјерена је пароху Косијерскоме
Павлу Рајковићу.

Надзиратељ Пиперски и парох
 Стијенски *Вукале Мирковић* привре-
 мено одређен је за другога свештеника
 у Подгорици.

Парохија Стијенска привремено
 повјерена је свештеницима: Рогамскоме
Саву Вожакићу и Ђурковићкоме *Јо-
 саму Вукотићу*.

Приложник цркви. — *Шћепан Ошашев Вукославовић* с Косора, приложи за своју и своје жене душу цркви саборној у Куче на Косор 215 фиорина, које је оставио у аманет општини Косорској, кад се новци увећају, да се за њих направи украе иконостаса.

Читуља. — Дана 30 децембра прошле године преселио се у вјечност умировљени свештеник Велички *Шћепан Поповић*.

На 22 децембра прошле године престабио се у Книну (Далмацији) кнински парох поп *Аншо Мацура* у 61 години свог живота. Он је био један између угледнијих далматинских свештеника. Свршио је богословске науке у Задру и учитељствовао је год. 1854 и 1855 на Цетињу, и вазда се красно сјећао Црне Горе. Рад своје свештеничке ревности, као и ради свога примјернога понашања, био је отликован црвенијем појасом. Бог му души покој дао.

Из католичке цркве. — Како јавља „Глас Црне Горе“ од 23 јануара о. г. Пресвјетли барски архиепископ *Ш. Милиновић*, кренути ће у Рим, гдје је већ доготовљен словенски „Мисал“ за католичку цркву у Црној Гори. — Кад Пресвјетлом Прабискупу не би били на руци редовни пароброди, који тичу Бар, Њ. *Височанство* наш *Књаз и Господар*, ставио му је на расположење свој пароброд „Јарослав“ чим се врене са Сењске Ријеке. — (Тако, и ово је лијеп доказ како се у Црној Гори, не само поштује католичка црква, него и како се отлично части њезин високи презаслужени и опћељубљени престаивник. *Уред.*)

БИЈЕШКЕ ШКОЛСКЕ.

Светосавска светковина у Бољевићима. — О тој светковини примили смо подужки опис од г. *Луке Јововића* бољевићког учитеља; али мали про-

стор нашега листа не допушта нам да га у цијелости донесемо, но само њешто главнијега. После свечане службе и благодарења, свештеници, народ и ђаци литијом су и пјевањем светосавске пјесме ишли у школу, гдје је освећена водича. За тим сви изиђу на гувно гдје су ђаци пјевали и декламирали разне пјесме, између којих *Драгиња Ићова Пламенац* ученица III разреда декламирала је пјесму „Три хајдука“ на опће задовољство. — Иза тога узео је чашу г. прота *Вуко Пламенац* и напио у славу првога срп. просветитеља *Св. Саве*, описавши у кратко његов славни живот, трудове, подвиге и заслуге за православну цркву и за српски народ подизањем школа и показивањем пута, како се из таме у свјетлост и из незнања до образованости доћи може помоћу школа. — За тијем је наздравио и опћељубљени у Црмници г. *Сердар Саво Пламенац* овако: „Браћо!... господин је „прот“ напио у славу општег просветитеља српског, *Св. Саве*; а ја ћу „да напијем у здравље нашег црногорског просветитеља, славног пјесника и витешког јунака *Књазу Николе I*, „који се данас и ноћи труди за славу „и напредак овог дичног и јуначког „народа у кршевитој и милој нам „домовини, јуначкој Црној Гори: „оснивајући, готово у свакоме племени, „по једну основну школу, саграђујући „путове, уређујући судове и телегра- „фе и т. д. — Дај Боже, и данашњи *Св. Саво*, да му Бог да, да он „оствари високе српске идеје, и да „под његовом моћном руком, продрвје- „тају школе и просвјета, и онамо, ће „дјеца само толико умију тек српски „говорити!... Живио Господар!...“ Овом су се уквалику громовито ода- звали сви присутни тројим: „Живио Господар!...“ а ученици отпјевали народну химну: „Убавој нам Црној Гори“ и тим се свечаност свршила. — (Прекрасно, да Бог чује и свети- тељ *Саво!* — *Уред.*)

КЊИЖЕВНОСТ.

Стигле су нам сљедеће књиге и новине за приказ:

„Царев Лаз, драма у три чина, написао *Радоје Рогановић Црногорац*, Цетиње Књ. Цр. државна штампарија 1892. Цијена 1 фтор“ — У овом дјелу нашега *Радоја* има врло лијепах стихова и народнога језика; а што нема у њему много драмске вјештине и неопходнијех драмскијех научнијех захтјева: том се није ни чудити; пошто се о нашем вриједном и неуморивом *Радоју* може слободно рећи:

Црногорац беа науке пише;
Јер у њему храбро срце дише!...

У нашему *Радоју* дише још и велика и заносна љубав према своме роду и сродној прјесми, те нам он онако цјева како му његова лијепа душа осјећа, и зато његов књижевни рад заслужује хвале и обзира. —

Г. професор *Филип Копаџић* посветио му је сљедеће прекрасне стихове, пошто је ту његову књигу прочитао:

Иа народа, па за народ дишеш;
Иа народа, па за народ пишеш;
Иа народа, па за народ градиш;
Све за народ што мислиш и радиш;
Све за народ: што знаш и имадеш, —
Па и живот и душу да дадеш... —
Е па дуго и диса' и писа'!
И за народ градио радио! —
Мој народни на гуслама борче,
Мој Радоје, мрки Црногорче!

„*Два Намјесништва*“, од *М. Гарашанина*. Друго издање. Београд. Парна штампарија *Д. Димитријевића* 1892. — Пошто се ова књига само политиком забавља; ми о њој не можемо друго казати, него да је написана врло вјешто и са потпунијем познавањем ствари о којима разлаже, па баш с тога, да је и врло занимива.

„*Боганске финансије*“. Прештампано из „*Србобрана*“ у Загребу 1892. Цијена 40 новчића 182 стр. у 8-ли. — Види се да је ову књигу вјешт стручњак писао, којем је врло добро познато економско стање и управа Босне и Херцеговине. Ко жели да

се потање и поближе упозна и с тим стварима неће заного узалуд бацити оно, што за њу потроши.

„*Historische Notizen über die bürgerliche Rechtsstellung der Fremder. Von Dr. Vladimir Pappafava Advokat in Zara и т. д. Wien 1892. Im Verlage der „Juridischen Rundschau“.*

Осим тога стигао нам је за препоруку „*Dom i Svet ilustrovani list*“, који излази у Загребу свакога 1 и 15 дана у мјесецу; а поред њега још и „*Zvekan, Numoristički list*“ са сликама исто на 1 и 15 дан у мјесецу. Првome је цијена 6 фтор. за сву годину и саразмјерно за по и за $\frac{1}{4}$ године; а други запада 4 фтор. за сву годину, и саразмјерно за по и за $\frac{1}{4}$ године. Оба издаје наклада књижаре *Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch)*. У Загребу, ulica br. 2. — Ови листови заслужују особите препоруке, пошто се дају за малу цијену, а садржајем врло вриједни и богати.

„*Нов лист*“. — Настанком текуће 1893 године, почео је у Задру (Задар) „*Гласник православне даламацијско-историјске Епархије*“. Уредује га *П. Стефан Кнежевић*; а штампана се у типографији *Штира Аршале* у Задру, док је власник истоме листу *Еп. Консистоарија*. Излази свакога мјесеца по један пут на осам страна у великој 8.ли. Цијена је листу 2 фтор. на цијелу годину; а за стране земље 6 франака у злату. Претплате се шаље *Еп. Консистоарији* у Задар. Раздјељен је на службени и несљужбени дио. — У службеном дијелу доноси само званична акта црквене прав. власти, и изводе из одлука епископскијех и намјесничкијех; а у несљужбеном дијелу, у 1 бр. има: „*Једна двадесетогодишњица*“, — „*Црквене вијести*“, — „*Одговори на питања из пастирске службе*“, — „*Књижевне вијести*“, — један кратки некролог, и једна препорука епархијалном свештенству. —

Други нови листови — „*Јавор*“, који је доселен излазио у Новом Саду, посансега ће излазити у Биограду под

уредништвом *Дан. А. Живалевкића*. — Боже дај с најбољим успјехом!

G. Mita Nešković kr. žup. škol. nadzornik, разаслао је позив ћирилицом писан, осим јединог потписа, на „Пчелицу“ *поучно-забавни листић за старо и младо*, који ће излазити у Беловару, и који ће западати само 80 новчића на годину. Садржајем биће посве занимив, пошто сâм његов уредник вели: „Ја сам рад „да покренем од нове године лист, „какав још немамо, а какав нам је — „по моме уверењу — врло потребан“. — И њему кличемо: сретно и напредно!

Тако исто и г. професор *Мил. Павловић* покрене у Биограду „Гласник за забаву и поуку“, који ће излазити свакога 10, 20 и 30 дана у мјесецу. — Годишња му је цијена 12 динара, или 6 фор., па за по и за 1/4 године суразмјерно истој цијени. Претплате се шаљу Књижари *Владимира Валожкића* у Београд, а издавачнику многобројнијех и чувенијех сарадника, овај лист обећава своју корисну и занимиву радњу на свим пољима забаве. — У сто добријех часа! —

„Српска Књижевна Задруга“, шиље нам и ову своју окружницу, с молбом, да њу објелоданимо у нашем листу, што уредништво врло радо прихваћа и на свјетлост је износи: — „Према члану 10 друштвених правила управа је „Српске Књ. Задруге“ одредила да време уписивања чланова за годину 1892 траје до 31 јануара 1893 године. Одмах после тога почеће се разшињати прво коло „Задругиних“ издања (7 књига) свијма задругарима. До 1 јануара управни је стигао улог за 3433 члана (62 добротвора, 1551 оснивача и 1820 улагача). После 31 јануара издања ће се „Задругина“ моћи добити само по продајној, повишеној цени у књижарницама.“

РАЗНЕ БИЈЕШКЕ.

Јубилеум српскога пјесника *Љубомира Ненадовића*. — Сада је педесет година откада нас старац „Србо“

(овако смо га барем ми у Црној Гори од мила звали) услађује својијем дивнијем пјесмама: те је „Књижевна заједница“ у Биограду у вечер Боговаљева велесјајно просветковала ту педесетогодишњицу у Биограду банкетом, на којем је био цвијет српскијех књижевника и патриота. — „Србија,“ „Борба,“ „Мале новине,“ „Одјек,“ „Дневни лист,“ а јачачно и још њеки други листови, донесоше том пригодном предјезицијех запис о врједности, способности, полету и пјесничкој вјештини сиједога слављеника, који је јуначки дисао и кроз пуну половину вијека изливао своју српску душу у својим бисер-пјесмама. — И доста рек би, да је нашега *Љуба* иста вила пјевачица под пасом носила; јер у њему је природа сјединила све оно, што чини пјесника пјесником; а он није ништа пропуштао ништа чим се ум ошљомно богати и усавршује. Да би био пјесник правијем пјесником постане: треба му што пространија култура; и то је оно чим се *Љубове* пјесме особито отликују и носе на својој великој славе класичности. — *Љубо* је свега у животу дочекао; па, хвала Богу, дочекао је и красне дане, у којима му његови сународници заслужни лоровор вијенац свијају, да тај пјесник живи у Српству док и циглог Србина у животу буде. Слава старом великом српском пјеснику!... Слава!...

Jugoslovenska Akademija znanosti i umjetnosti, — славила је скоро у Загребу 25-ту годину свога постанка. Учени и гласовити каноник *Фр. Рачки* потанко је описао у подужем говору: како огромни рад, тако и све што Академија посједује и колико је она сваке године тонапреднија била. — Заиста научњаци хрватски отликују се својом марљивошћу у просвјетном раду; и онолики успјех, којег је велечасни *Рачки* очевидно освјетлио: могао би служити на част и много већијем друштвама те врсте. — Свијета образ Академији, која пред свијет изићи може с толиком умном радњом

и са толикијем напретком у самој једној четврти године!

Руска књижевност у течају године 1891. — У тој години штампана су 9,053 дјела у 29 милиона екземплара. Највећи дио тих књига писан је рускијем језиком; а поименице: 6,588 књига у 23 милиона екземплара. Према години 1890 повећао се је број за 415 књига у 4 милиона екземплара. Између књига на другијем језицима писанијех, на првом су мјесту оне, које су писане пољскијем језиком — 840 —, за тим њемачкијем — 393 —, онда јеврејскијем — 380 — и литванскијем, 219 —. Највиши број био је богословскијех и побожнијех књига — 780 у 3.900,000 екземплара. — Белетристичкијех књига издано је 590 у 2.500,000 екземплара. Пјесничка Лермонтовљева дјела изишла су у 92 издања са 1.180,375 екземплара. — Па још мисле западњаци да Русија културно дријема! —

Књижница Императорске Академије у Петрограду, добила је пре красни дар. Петроградски префектор *Л. Фридланд* поклонио је тој књижници своју збирку чифутскијех књига и рукописа, које је он великијем трудом и трошком сабрао. У споменутој збирци има 300 свезака рукописа, 32 инкунабула из XV. вијека и 10,000 свезака штампанијех понајвише у XVI. и XVII. вијеку. Ова ће се књижница чувати под именом „Фридланска Библиотека (Bibliotheca Friedlana) у азијском музеју императорске Академије. Осим збирке о јеврејској књижевности у Оксфорду и Лондону нема нигђе друге занимивије збирке.

Читуља чувенијех мужева — **Јован Бошковић,** велики трудбеник на пољу српске књижевности преселио се у вјечност лицем на Божић тек прошавше године. Он је, због својих научнијех радова на предметном и књижевном пољу, био познат не само у Српству него и у иностранству. Уживао је вазда дивни поштовање ради свога значаја и поштења. Био је поштен, и отпуштан од службе.

С падом пак радикалаца у Србији, постао је министром за просвјету и црквена дјела и обећао је да ће извести извјесне реформе у просвјети и у цркви, о чему смо и ми споменули у II. свесци наше „Просвјете“ (Види *листак* стр. 75); али нам га немила смрт уграби, те их није могао остварити. — За неке научне мужеве рек би да нијесу столице министарске; „јер им част олако промијени дотадашњу ћуд. Заиста, гласовити *Жил-Фавер* и *Кашелар*, у новије доба били су велики учењаци и слободњаци; али слаби министри. Тако и покојњем *Бошковићу*, стечени лијепи глас, помрачио се је у неколико отпуштањама, премјештањима и гоњењима професора и учитеља у течају његова министарства. — Ал и пак Српство је у њему изгубило знатна и вриједна дјела. Лака му црна земљица! — Због њега је у министарству професор *Јован Борховић*, као што се јавља из Биограда телеграмом од 7 пр. јануара.

Klement Božić бивши сурадник и уредник сисачкога „Zatočnika“ преселио се у вјечност 13 јануара по новом. — Наша браћа Хрвати изгубили су доиста у *Божићу* умна и велеспособна политичара и поштењака у највећој мјери. Он је доста страдао ради својих препощтенијех начела, и више пута у тамници чамио, усљед чега је постао изванредно нервозан. У задње доба много је боловао и једно око са свим изгубио. Био је родом далматинац из села Пашмана на отоку Угљану лицем к лицу према старом Биограду на мору. Ко је год *Божића* познавао, свак га је љубио; а он је био вазда са срцем на длану према пријатељима, и зато има „Obzora“ сто и сто разлога, кад се овако заносно с *Божићем* опрашта: „S Bogom „mili naš Božiću! Kosti tvoje mirno „počivale, pokrivene grudama zemlje, „koju si više ljubio nego sama sebe; „a duša tvoja, koja pred licem Boga „bere nagradu svoje vjere i svojih emi- „netno kršćanskih svojstva, molila za

„hrvatsku domovinu, za koju je toli
„vatreno osjećala i kucala!...“ И ово-
ме усклику придружујући се уредник
„*Просвјете*“, као највесерднији лични
пријатељ покојников, кличе њему из
дубока свога срца:

„Почивај, брате, у хладном гробу:
„Доста те јада у свијету трало!...
„Почивај, брате, Богу у крилу:
„Име у роду вјечно ти сјало!...
„Почивај, брате, твој поштен глас
„Живиће вагда — док буде нас!...“

Ferdo Kikerec. — Два или три
дана иза смрти пок. *Божика*, преми-
нуо је опет у Загребу тај велевријед-
ни хрватски сликар. Он је познат и
у Црној Гори, у којој је лијепо спо-
мен о себи оставио, особито ради
своје веселе и живахне ђуди. — Да
се буде пок. Кикерец у бољем мате-
ријалном стању налазио, те да се
буде могао негђе у Италији или у
Њемачкој усавршити у својој вјешти-
ни: имао је заиста од природе такви-
јех ријеткијех својстава да морао
постати сликаром прве врсте. Бог
му лијепо душу у својој загребању
веселио!

За светковину Св. Саве, уред-
нику „*Просвјете*“ стигли су позиви:
од српског пјевачког друштва „*Слога*“
из *Дубровника*; од одбора у *Д. Ваку-*
фу; од православнијех Срба из *Љуби-*
ња; од приређивачког одбора из *Бје-*
лине; од православнијех Срба из *Жу-*
панца; од одбора у *Бриком*; од упра-
ве срп. народ. школе из *Тријеста*; од
српског академског друштва „*Зоре*“ из
Беча; од српског академског књи-
ж. друштва „*Србадија*“, из *Граца*, и
од српског пјевачког друштва „*Је-*
динства“ у *Котору*. — Само у *Ко-*
тору било је могуће уреднику „*Про-*
свјете“ лично присуствовати свеча-
ној служби божјијој, и управ сјајној
вечерњој забави, коју је давало више-
споменуто друштво „*Јединство*“ и са-
бирало прилоге за *Гудулићев споме-*
ник; али је исти уредник духом и
ерцем и пак присуствовао, не само
онијем забавама на које је позван био;
него и свакој другој свечаности, која
се је давала, ма гдје било, на просла-

ву великога српскога светитеља и
просвјетитеља Саве. — Драги Бог
свима помагао и свакоме у срећи
наспорио, који год ту преодницу зви-
језду у српској цркви сдушно слави
и светкује!

Огромни број звијезда. — По
цијелом небесном своду разасуто је до
6000 звијезда, које се голим оком
виђети могу. Између ових вазда је
половица звијезда под обзорем, а
један их је дио застрт земаљском
паром тако, да у исто доба не можемо
виђети осим двије трећине звијезда.
Иструментом (дурбином) пак од три
палца може се распознавати до 600,000
звјезда, док их се великијем и до-
бријем телескопом може открити до
шесдесет милиона.

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

 Луки Јововићу учитељу, Боље-
вца. Само по непажњи слагара изостављено
је име испод оне три причалице и бабијом
бајалицом, које су у Ш. свезци „*Просвјете*“
објављене, под рубриком „*Народно благо*“,
што се овидјем исправља.

CRNOJEMIC. Живаљевићу будућем
уреднику „*Јавора*“ *Биоград*. — Запремљен
и ја исти уређивањем „*Просвјете*“ не могу
Вам своје сурадништво обећати.

J. Сундечић.

Предрагој црногорској Омладини, од
које смо примили „*Девет веселих дана*“, и
т. д., штампанијех у листку „*Гласа Црно-*
горца“, а сада у красној књизи укићенијех,
— свесрдно на том дару захваљује онај Ваш
„поп-пјесник и апостол брацке нам слоге и
љубави“, — како га Ви називате. Зовите га
тако; али вјерујте му у исто доба, да ће њему
бити у стотину пута милије, ако будете њега
још више слушали и држали тврдо брата за
брата. Минути ће данашња травница и народна
несвјестича, која међу Југовињима влада, па
ће им свима један једини циљ бити да оправ-
дају крваво Косово. О том бригу водите; околу
тога радите; то вам буди најљепша ваша ми-
сао: па што нам Бог даде и срећа јуначка! —

Високопреп. оцу **Сергију Пошићу** двор-
ском капелану и економу **Сремеки Карловићу**.
— За иновемство претплата је на „*Просвјету*“
3 фор., а ми смо примили само 2. — Није
пак тиче осталог, ми ћемо се са свим
заувети да Вашу жељу испунимо. Желимо
Вам неколико редака писати. Здраво